

Gjennomføring av helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden

Rapport for året 2023-2024

Kolofon

Tittel – norsk og engelsk: Gjennomføring av helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden – rapport for året 2023-2024

Sammendrag:

Målet med Oslofjordplanen er å samordne, supplere og forsterke arbeidet med å ta vare på miljøet, og å fremme friluftsliv i og ved Oslofjorden. Årets rapport viser at arbeidet med å redusere belastningen på Oslofjorden er mer samordnet enn tidligere, og at om lag halvparten av tiltakene som ble iverksatt for å supplere kunnskapsgrunnlaget nå er gjennomført. Hvorvidt arbeidet med tiltakene er forsterket blir gjennomgått i denne rapporten. På noen områder er arbeidet tydelig forsterket. På andre viktige områder er det startet en prosess, men arbeidet er ikke endelig avklart, og det vil være svært viktig for økosystemet i Oslofjorden hvilket alternativ som blir valgt. Det overordnede bildet er likevel at det går for sakte, og at arbeidet med å gjennomføre tiltakene i Oslofjordplanen må videreføres også etter planperiodens utløp i 2026.

Utførende institusjon (institusjonen er ansvarlig for innholdet i rapporten):

Miljødirektoratet, Sekretariat for Oslofjorderådet

Redaktør: Sigrun Ringvold Børresen

Oppdragstakers prosjektansvarlig: Torfinn Sørensen (Avdelingsdirektør, vann- og kunnskapsavdelingen)

Kontaktperson i Miljødirektoratet: Henriette Givskud (prosjektleder, vannseksjonen)

M-nummer: M-2848 | 2024 **År:** 2024 **Sidetall:** 36

Miljødirektoratets kontraktsnummer: -

Utgiver: Miljødirektoratet

Prosjektet er finansiert av: Klima- og Miljødepartementet

Emneord: Oslofjordplan, tiltak, innsatsområder og rapportering

Innhold

Innhold.....	3
1. Bakgrunn.....	5
1.1 Oslofjorden – Effekter på økosystemet.....	6
1.2 «Hans»– påvirkning på Oslofjorden.....	7
1.3 Oslofjordrådet	7
1.4 Miljødirektoratet som sekretariat.....	8
2. Sekretariatets arbeid	8
2.1 Tiltakskort og rapportering.....	8
2.2 Møter	9
2.3 Svarprosent fra spørreundersøkelsen.....	9
3. Innsatsområdene	10
3.1 Innsatsområde 1 – Redusere utslipp fra avløp.....	10
3.1.1 Generelt om rapportering	10
3.1.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak.....	10
3.1.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 1	13
3.2 Innsatsområde 2 – Redusere arealavrenning fra jordbruket	14
3.2.1 Generelt om rapportering	14
3.2.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak.....	14
3.2.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 2	17
3.3 Innsatsområde 3 – Redusere tilførsler av miljøgifter og marin forurensning	18
3.3.1 Generelt om rapportering	18
3.3.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak.....	18
3.3.3 Annet	19
3.3.4 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 3	20
3.4 Innsatsområde 4 - Ivareta sårbare arter, naturtyper og kulturminner	20
3.4.1 Generelt om rapportering	20
3.4.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak.....	20
3.4.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 4	21
3.5 Innsatsområde 5 - Restaurering av naturverdier	22
3.5.1 Generelt om rapportering	22
3.5.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak.....	22
3.5.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 5	23
3.6 Innsatsområde 6 Friluftsliv	24
3.6.1 Innsatsområde 6.1 - Bedre allmenhetens tilgang i strandsonen	24

3.6.2 Innsatsområde 6.2 - Styrke attraktiviteten til viktige for friluftsområder.	25
3.6.3 Innsatsområde 6.3 - Bidra til at friluftsomr. brukes av alle befolkningsgrupper	27
3.7 Innsatsområde 7 - Tverrgående tiltak	27
3.7.1 Generelt om rapportering	28
3.7.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak.....	28
3.7.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 7	29
4. Oppsummering og konklusjon.....	29
4.1 Redusere tilførsler av næringsstoffer og partikler til fjorden	29
4.2 Redusere tilførsler av miljøgifter og marin forurensning	31
4.3 Ivareta arter og naturtyper	31
4.4 Friluftsliv og arealplan	32
4.5 Konklusjon	34
5. Andre kommentarer	36

Vedlegg:

1. Oversikt over tiltak som er forsterket
2. Oversikt over tiltak som rapporteres som ferdig
3. Status for arbeidet med Kunnskapspunktene
4. Rambøll rapporten

1. Bakgrunn

Regjeringen ønsker at Oslofjorden skal være ren, rik og tilgjengelig for alle. Etter et representantforslag fra Venstre ba Stortinget regjeringen om å «*legge frem en helhetlig plan for Oslofjorden med mål om at fjorden skal oppnå god miljøtilstand, restaurere viktige naturverdier, fremme et aktivt friluftsliv og ivareta det biologiske mangfoldet i fjorden*».

Miljødirektoratet i samarbeid med andre statlige myndigheter fremskaffet det faglige grunnlaget og planen trådte i kraft i mars 2021¹.

Planen legger vekt på å samordne supplere og forsterke arbeidet med å ta vare på miljøet og for å fremme friluftsliv i og ved Oslofjorden, og den viser regjeringens viktigste prioriteringer for Oslofjorden, i første omgang fram mot 2026.

Oslofjorden er i utgangspunktet en av Norges mest artsrike fjorder. Nå er mange dyre- og plantegrupper i dårlig tilstand og utviklingen er negativ. Som følge av stor nedbygging og privatisering over tid, er allmennhetens tilgang til strandsonen sterkt begrenset.

I dag bor det drøyt 1,8 millioner mennesker i de 26 kystkommunene, noe som er en fordobling siden tidlig 90-tallet. Det er forventet en befolkningsøkning til om lag 2,1 millioner mennesker i kystkommunene i 2050². Som et resultat av dette vil presset øke ytterligere. Hvis en ser på hele nedbørfeltet til Oslofjorden, befolkes det av mer enn halvparten av Norges innbyggere.

Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv, inneholder konkrete tiltak som skal bedre miljøtilstanden i Oslofjorden, og sikre allmennhetens tilgang til arealer ved sjøen. Det er gjennomføringen av disse tiltakene det nå rapporteres på for tredje gang. Rapporteringsperioden er fra mai 2023 til mai 2024.

Planen har et virkeområde i sjø som omfatter sjø- og kystområder fra svenskegrensen til fylkesgrensen mot Agder, og ut til grensen for forvaltningsplan for Nordsjøen og Skagerrak (1 nautisk mil utenfor grunnlinjen). For friluftsliv og arealbruk er virkeområdet avgrenset til å gjelde sjøområdene, og hundremetersbeltet i strandsonen. Når det gjelder forurensning, så er gjeldende virkeområde hele nedbørfeltet til Oslofjorden.

Det er viktig å huske på at Helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden er å forstå som et storskala restaureringsprosjekt som omfatter flere konkrete restaureringsprosjekt, og en rekke miljøforbedrende tiltak. Dette fordi selve planen på sikt vil bidra til å gjenopprette økosystemer som har blitt redusert, skadet eller ødelagt³.

Samordne, supplere og forsterke

Hovedbudskapet da daværende klima- og miljøminister la fram regjeringens helhetlige plan for Oslofjorden våren 2021, var at arbeidet med fjorden må "samordnes, suppleres og forsterkes", noe som også Stortinget i sitt anmodningsvedtak til regjeringen fastslo i 2018. Hurdalsplattformen sier i tillegg at Oslofjordplanen skal følges opp raskt, og nevner spesielt tiltak innen avløp, jordbruk, båtseptik og fiskeriforvaltning.

¹ Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv.

² SSB: [Alders- og kjønnsfordeling i kommuner, fylker og hele landets befolkning \(K\) 1986 - 2024](#). Statistikkbanken

³ [Meld. St. 35 \(2023-2024\) - regjeringen.no](#)

Planen begynner nå å bli godt kjent for de som har ansvaret for tiltakene. Den høye rapporteringsprosenten viser at oppslutningen om planen er god. Det er også holdt svært mange foredrag og innlegg om planen, og det er utelukkende gode tilbakemeldinger på initiativet om å jobbe sammen om en helhetlig plan. Dette viser at arbeidet nå er mer samordnet.

Kunnskapen om fjorden skulle suppleres ved å iverksette 19 nye tiltak for kunnskapsinnhenting. Av disse er om lag halvparten ferdigstilt, og de fleste andre påbegynt (se vedlegg 2). I etterkant av fjorårets rapportering, ble det i tillegg bestilt en ny oppsummerende tilstandsrapport over utviklingen for ulike plante- og dyregrupper i Oslofjorden. Resultatene vil bli presentert sammen med overleveringen av denne rapporten (se kapittel 1.1). Det er derfor riktig å si at kunnskapen om fjorden er supplert, selv om ikke alle kunnskapspunktene er ferdigstilt.

Hovedfokus i årets rapport er å synliggjøre om arbeidet med tiltakene og innsatsområdene er forsterket eller ikke. Forsterkning kan forstås på flere måter. Arbeidet kan for eksempel være forsterket ved at det er utarbeidet nytt regelverk/revidert regelverk, at det gis ekstra midler i form av tilskudd, eller ved at ny informasjon og veiledning er utarbeidet, og/eller omsatt til praksis. Når det vises til forsterkning i denne rapporten, vil det være direkte relatert til tiltakene i planen. Et tiltak vil beskrives som forsterket hvis det er en styrking av pågående aktivitet i henhold til regjeringens plan.

1.1 Oslofjorden – Effekter på økosystemet.

Stortinget har bedt regjeringen legge frem en helhetlig plan for Oslofjorden med mål om at: *«fjorden skal oppnå god miljøtilstand, restaurere viktige naturverdier, fremme et aktivt friluftsliv og ivareta det biologiske mangfoldet i fjorden».*

Innenfor noen innsatsområder ser vi nå endringer i innsats for å redusere belastningen på Oslofjorden.

I 2019 ble det laget en sammenstilling av den kunnskapen man hadde om økosystemet i Oslofjorden (SALT rapport 2019, nr. 2036). Denne var viktig for utarbeidelsen av tiltaksplanen. I Oslofjordrådetets møte 7. november 2024, etterlyste rådet oppdatert kunnskap om miljøtilstanden i fjorden.

I forbindelse med årets rapportering er det derfor bestilt en ny gjennomgang av tilstanden i økosystemet i Oslofjorden. Rapporten vil gi oss ny og nyttig informasjon om hvordan miljøtilstanden er i dag. Det er NIVA som har ledet arbeidet. Havforskningsinstituttet (HI), Norsk institutt for naturforskning (NINA), Universitetet i Oslo (UIO) og Norsk miljø- og biovitenskapelig universitet (NMBU) har bidratt i arbeidet. Resultatet vil bli presentert for Oslofjordrådet sammen med årets rapportering i januar 2025.

Økosystemet i Oslofjorden er stort og komplisert. For å kunne si noe om endringer er det behov for lange tidsserier. Det er derfor nødvendig å gjenta slike undersøkelser hvert 5-10 år i en periode, for å kunne si noe om effekten av de tiltakene som er iverksettes.

1.2 «Hans»– påvirkning på Oslofjorden

Ekstremværet «Hans», som rammet store deler av Østlandet fra 7. til 9. august 2023, skapte alvorlige skadeflommer, særlig i de øvre og midtre delene av Glomma- og Drammensvassdraget. I de nedre delene av elvene var responsen mer dempet, men også her ble det registrert vannføringer som tilsvarte mellom en 5-års og en 50-års flom. I tillegg til «Hans», var det ytterligere 2 styrtregnperioder i slutten av august, og en i slutten av september. Disse hendelsene, sammen med vårfloppen, sørget for at 2023 ble karakterisert som et «ekstremt vått» år på Østlandet. Ferskvannstilførselen med elvene var hhv. 32 % høyere enn 2021, som anses som et normalt år, og hele 72 % høyere enn 2022 som var et unormalt tørt år. De store tilførselene påvirket også miljøet i Oslofjorden påfølgende høst.

Beregningene viser at partikkeltransporten i nedre del av Glomma sannsynligvis var i overkant av 12 000 tonn/døgn under den høyeste flomtoppen. Det tilsvarer over 1000 lastebillass under denne flomepisoden, og utgjør ca. 40 % av den totale partikkeltransporten i 2023. I etterkant av ekstremværet «Hans» ble det gjennomført ekstra analyser av overflatevannet i hele Oslofjorden. Disse analysene viste at fjorden var uvanlig mørk og hadde lav saltholdighet gjennom store deler av høsten. Næringsstoffene som ble tilført med flomvannet førte i tillegg til kraftig oppblomstring av planteplankton i oktober⁴.

Det ble også tatt ekstra analyser i Mjøsa i etterkant av "Hans", og det ble observert en økning i partikler og næringsstoffer i vannet⁵. I tillegg ble det registrert høyere konsentrasjoner av fosfor enn normalt våren 2024⁶. I etterkant av flommen fikk Miljødirektoratet et oppdrag fra KLD hvor de ble bedt om å vurdere tiltak for å styrke forebygging og håndtering av forsøpling og forurensning ved ekstremvær. Oppdraget ledet til en rapport som ble publisert i september samme år⁷.

1.3 Oslofjorderådet

Ett av tiltakene i regjeringens plan var å etablere et Oslofjorderåd (tiltak T63). Hensikten med rådet er å sikre lokal- og regional forankring og fremdrift av tiltaksplanen. Videre skal rådet fungere som en samordningsarena. Deltagerne i Oslofjorderådet består av fylkesordførere og et utvalg av ordførere med tilknytning til Oslofjorden, Fylkesmiljøvernsefene hos Statsforvalterne på begge sider av fjorden og i Innlandet, og direktør for Oslofjorden friluftsråd. Fra 2023 deltar også utvalgte interesseorganisasjoner på rådsmøtene (Norges Bondelag og Norges Fiskarlag). Rådet blir ledet av klima- og miljøministeren.

Rådet har vært samlet to ganger årlig siden det ble etablert i 2021. I inneværende rapporteringsperioden ble det holdt et rådsmøte på Karljohansvern i Horten i mai 2024, hvor tema var strandsoneforvaltning. Det andre møtet for rådet i denne perioden blir i januar 2025.

⁴ NIVA notat 011024, Resultater fra ekstra prøvetaking i Glomma, Drammenselva samt indre og Ytre Oslofjord under og etter ekstremværet Hans.

⁵ Tiltaksorientert overvåking i vannområde Mjøsa – årsrapport for 2023.

⁶ FosforEtterHans_NIVA_090724.pdf (www.vassdragsforbundet.no)

⁷ [Vurdering av tiltak for å styrke forebygging og håndtering av forsøpling og forurensning ved ekstremvær - miljodirektoratet.no](http://Vurdering%20av%20tiltak%20for%20%C3%A5%20styrke%20forebygging%20og%20h%C3%A5ndtering%20av%20fors%C3%B8pling%20og%20forurensning%20ved%20ekstremv%C3%A6r%20-%20miljodirektoratet.no)

1.4 Miljødirektoratet som sekretariat

Miljødirektoratet leder et sekretariat som koordinerer rapportering på tiltaksgjennomføringen. Hvert år rapporterer sekretariatet til Oslofjordrådet, på status for fremdriften av de 63 tiltakene og 19 kunnskapsinnhentingpunktene, til Oslofjordrådet. Første statusrapport kom høsten 2022.

For å kunne følge opp kommunene og deres sektoransvar, er statsforvalterembetene på begge sider av fjorden, og Statsforvalteren i Innlandet inkludert i sekretariatet. En egen ressursgruppe i Miljødirektoratet med fagpersoner innen de enkelte innsatsområdene, har også bidratt til utarbeidelsen av rapporten.

Sekretariatet består av:

- Henriette Givskud (prosjektleder og daglig leder for sekretariatet), Miljødirektoratet
- Sigrun Ringvold Børresen (redaktør), Statsforvalteren i Vestfold og Telemark (SFVT)
- Jon Lasse Bratli, Miljødirektoratet
- Eyvor Kristin Aas, Miljødirektoratet
- Håvard Hornnæs, Statsforvalteren Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus (SFOS) (tidligere Statsforvalteren i Oslo og Viken)
- Sigrid Hårstad Pålsrud, Statsforvalteren i Innlandet (SFIN)

2. Sekretariatets arbeid

2.1 Tiltakskort og rapportering

For å konkretisere hvilke planer de ulike etatene har for sine tiltak, ble det innført såkalte "tiltakskort". Tiltakskortene skal beskrive virksomhetens plan for hvert av tiltakene de er hovedansvarlig for. Det fremgår av regjeringens plan, hvem som er hovedansvarlig og hvem som skal medvirke til gjennomføring av tiltakene. Ifølge planen skal den som er hovedansvarlig for et tiltak⁸, involverer de andre ansvarlige for tiltaket i hva som skal gjøres fram til planperiodens utløp i 2026.

Miljødirektoratet har sendt ut informasjon om dette i egne brev til alle ansvarlige etater i to omganger, og det har i inneværende periode vært avholdt teamsmøter med samtlige kommuner og fylkeskommuner for å veilede i utfyllingen av tiltakskort. Gjennomføringsplanen (Tiltakskortene) revideres om nødvendig minst en gang i året, og der det er behov for en politisk prosess knyttet til tiltaket, skal det gjøres når tiltakskortene utarbeides.

For andre år på rad er det gjennomført en spørreundersøkelse om status på tiltaksgjennomføringen. Det er for tidlig å si noe om trender, men årets resultater er sammenlignbare med fjorårets resultater. Den vedlagte rapporten fra Rambøll⁹ inneholder resultatene fra årets spørreundersøkelse.

I årets rapport fra sekretariatet, er data fra spørreundersøkelsen blitt brukt til å trekke noen konklusjoner om gjennomføringen av tiltak i tiltaksplanen. I årets rapport er hovedfokus på hvorvidt det er oppnådd forsterking av tiltakene listet i regjeringens plan. Dette for å bedre miljøtilstand og tilgjengeligheten i og langs Oslofjorden i henhold til regjeringens plan.

⁸ Den virksomheten som står listet opp først sammen med tiltaket i planen.

⁹ Helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden, Rapportering på tiltak i perioden 2023/24

2.2 Møter

Våren 2024 har sekretariatet hatt ett digitalt møte med alle 118 kommunene i nedbørfeltet til Oslofjorden, ett digitalt møte med alle kystkommunene (26 kommuner), og ett digitalt møte fylkeskommunene. Hensikten med disse møtene har vært å bidra til økt forståelse for arbeidet med planen.

Sekretariatet har i denne perioden hatt spesielt fokus på å få bedre kontakt med fylkeskommunene, og det har vært avholdt møter med administrasjonen i hver enkelt fylkeskommune, i tillegg til innlegg og foredrag for fylkespolitikere. Dette arbeidet har resultert i bedre svarprosent fra fylkeskommunene i årets spørreundersøkelse, og inngår i årets rapportering.

Utover dette har sekretariatet hatt enkeltmøter både internt og eksternt for å koordinere og motivere oppfølging av tiltak. Sekretariatet har også jevnlig orientert Direktoratsgruppa for vannforvaltning om status, der de fleste av direktoratene med ansvar for tiltak i Oslofjordplanen er representert. I tillegg har sekretariatet deltatt med innlegg på en rekke seminarer og konferanser om Oslofjorden i ulike fora.

2.3 Svarprosent fra spørreundersøkelsen

Svarprosenten på spørreundersøkelsen var høyere i år (2023/24) enn i fjor (2022/23). Økningen er ikke like stor som fra året før, men en svarprosent fra kommunene på 81 %, må sies å være god oppslutning (se tabell 1). Det er 5 tiltak og 1 kunnskapsinnhentingspunkt i planen det ikke er rapportert på i år.

Innlandet fylke har den største økningen i svarprosent, og svarprosenten fra kommunene økte fra 63 % til 79 %. I Vestfold og Telemark fylke har svarprosenten fra kommunene gått noe ned. Svarprosenten fra fylkeskommunene har økt fra 71 % i 2022/23 til 96 % i årets rapportering.

Tabell 1: Oversikt over kommunenes svarprosent fra 2021/22 til 2023/24. Tallene fra 2021/22 er ikke direkte sammenlignbare med de andre, siden rapporteringssystemet ikke var det samme første året undersøkelsen ble gjennomført.

	2021/22 (Avløp)	2021/22 (Jordbruk)	2022/23	2023/24
Alle kommunene (n=118)	46 %	45 %	73 %	81 %
Kystkommunene (n=26)	84 %	88 %	95 %	85 %
Kommunene i Innlandet + Røros (n=45)	21%	20 %	63 %	79 %
Kommunene i Oslo og Viken (n=52)	59 %	51%	79 %	84 %
Kommunene i Vestfold og Telemark (n=22)	68 %	81%	78 %	76 %

3. Innsatsområdene

3.1 Innsatsområde 1 – Redusere utslipp fra avløp

Utslipp av avløpsvann utgjør en betydelig del av forurensningen til Oslofjorden, både via renseanleggene, men også som uønskede utslipp av urensset avløpsvann via ledningsnett. Dette innsatsområdet inneholder tiltak som skal bidra til å redusere denne påvirkningen gjennom mer tilsyn, og strengere håndheving av eksisterende krav i regelverket for utslipp av kommunalt avløpsvann, og avløpsvann fra spredt bebyggelse. For å oppnå god vannkvalitet i Oslofjorden, er det avdekket behov for mer og bedre rensing av avløpsvannet i form av nitrogenrensing.

Avrenning fra tette flater (overvann fra gater og veier) med tilførsler av tungmetaller, oljekomponenter og mikroplast, utgjør en stor andel av avrenningen til vassdrag og til fjorden, og er en merbelastning på avløpsanlegg og ledningsnett.

I tillegg har innsatsområdet også tiltak knyttet til å redusere utslipp av avløpsvann fra fritids- og småbåter (båtseptik).

3.1.1 Generelt om rapportering

Innsatsområde 1 inneholder 7 tiltak og 2 kunnskapsinnhentingpunkter. Det er rapportert på alle tiltakene i innsatsområdet.

3.1.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak

3.1.2.1 Utslipp fra renseanlegg (tiltak T1 og deler av T7)

I inneværende rapporteringsperiode har bemanningen i miljøforvaltningen økt. Miljødirektoratets bemanning ble styrket med både juridisk og miljøfaglig kompetanse for å følge opp *strengere håndheving av krav i avløpsregelverket* for Oslofjorden (tiltak T1). Dette bidrar blant annet til økt kapasitet til oppfølging av statsforvalterembetene. SFVT og SFOS har også fått en stilling hver i en 4-års periode for å jobbe med avløp. Høsten 2023 utarbeidet Miljødirektoratet et detaljert veiledningsmateriale for statsforvalternes arbeid med innføring av krav om nitrogenfjerning, og har hatt flere møter om dette i etterkant.

Miljødirektoratet har også brukt mye ressurser på å framskaffe oversikter over arbeidet med oppgradering av avløpsanlegg innenfor nedbørsfeltet, og gi kvalifiserte råd til politisk ledelse/KLD (tiltak T1).

For å stimulere arbeidet med nitrogenfjerning fra avløpsrenseanlegg, har regjeringen satt av totalt 52 millioner kroner i statsbudsjettet i rapporteringsperioden. Tilskuddet skal blant annet brukes til kompetansebygging, planlegging, pilotanlegg og utredning av mulige løsninger. Det er kommuner, interkommunale selskaper og interesseorganisasjoner som jobber på vegne av kommuner som kan søke. Hittil er det behandlet 57 søknader om tilskudd i rapporteringsperioden, og prosjekter som gir en raskest mulig reduksjon av nitrogentilførseler er prioritert, særlig der dette gir nytte for flere kommuner. Til sammen 35 prosjekter fikk innvilget sine søknader, hvor i alt 52 kommuner og interkommunale selskaper får nytte av midlene.

Per mai 2024 har Statsforvalterne sendt ut pålegg om utredning av nitrogenrensetrinn til 16 kommuner for å framskaffe et tilstrekkelig søknadsgrunnlag for en ny tillatelse. Flere kommuner er godt i gang med arbeidet, og skal søke om ny tillatelse.

Det er om lag 30 anlegg som *kan* få ny utslippstillatelse før 2028. Det betyr at kommunene som eier disse anleggene er, om enn i varierende grad, i gang med utredning og planlegging av nitrogenfjerning (basert på tall per mai 2024).

Hokksund, Fredrikstad, Hvaler og Sarpsborg kommune har igangsatt bygging av nye renseanlegg med nitrogenfjerning. Disse skal være ferdig utbygd i løpet av 2026. Kongsberg kommune har fått frist til 2029 for å ha på plass et nytt renseanlegg med nitrogenrensetrinn. Drammen, Lier og Asker kommune planlegger å etablere et felles renseanlegg med nitrogenfjerning som skal stå klart i 2030.

Kommunene Tønsberg, Horten og Holmestrand gjennomførte i 2023 en mulighetsstudie for etablering av et felles renseanlegg, og er nå i gang med en konseptvalgutredning (KVU) som ferdigstilles i april 2025. Porsgrunn, Skien og Bamble har nettopp ferdigstilt en KVU som konkluderte med felles renseanlegg for Grenlandsområdet. Tilsvarende mulighetsstudier er i gang for kommunene Vestre Toten og Gjøvik (felles renseanlegg), og Givas IKS (Kongsvingerregionen). HIAS IKS (Hamar, Løten, Ringsaker og Stange) er i gang med uttesting av ny prosess med biologisk rensetrinn for nitrogenfjerning.

3.1.2.2 Overvann og påslipp (tiltak T2 og T3)

Statsforvalterne har i løpet av rapporteringsperioden stilt strengere krav gjennom utslippstillatelser for å *redusere mengden overvann, og annet fremmedvann som tilføres avløpsnett* (tiltak T2). Dette er viktig for å redusere nedbørspåvirkningen på de kommunale avløpssystemene. Statsforvalterne arbeider kontinuerlig med innspill til kommunale handlingsplaner i avløpssektoren, dialogmøter med kommunene, og gjennomgang av kommunenes egenkontrollrapporter. Det er i alt 45 av 107 kommuner i nedbørsfeltet til Oslofjorden som nå har konkrete krav, eller andre forpliktelser, til å redusere mengden overvann og annet fremmedvann til avløpsnett.

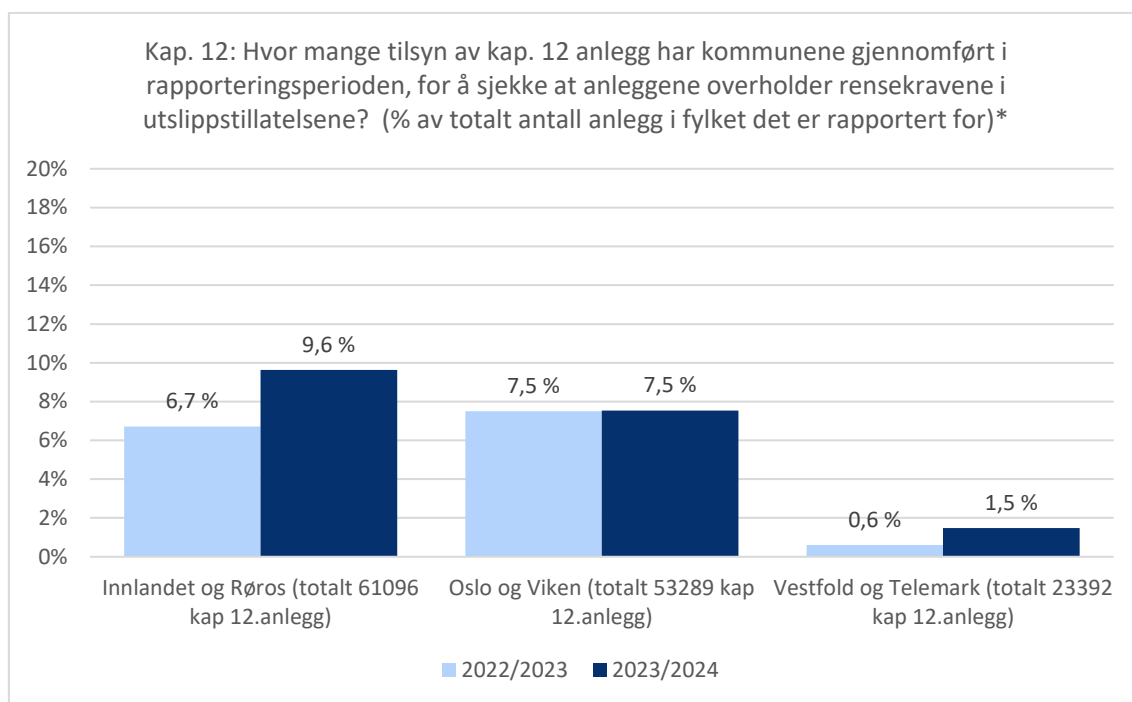
Gode *rutiner og oppfølging av sandfang* er viktige tiltak for fjerning av forurensset overvann (tiltak T3), og Statens vegvesen, fylkeskommuner og kommuner har ansvaret for at sandfang langs vei opprettholder sin funksjon, og følges opp regelmessig. Alle fylkeskommunene og Statens vegvesen rapporterer at de har etablert rutiner for tømning av sandfang, og følger opp rutineene, men i likhet med fjorårets rapportering, er det kun Vestfold og Telemark fylkeskommune som oppgir antall tømte sandfang. Det var til sammen 58 kommuner som rapporterte at de har etablert rutiner for tømning av sandfang, og at rutineene følges opp helt eller delvis.

3.1.2.3 Tilsyn (tiltak T4 og T7)

I inneværende rapporteringsperiode har statsforvalterne gjennomført *tilsyn på totalt 18 anlegg i nedbørsfeltet til Oslofjorden der statsforvalteren er forurensningsmyndighet* (tiltak T7). I tillegg har statsforvalterne i år styrket egen tilsynsaktivitet, gjennom en grundigere gjennomgang og oppfølging av kommunenes egenkontrollrapporter for egne renseanlegg og ledningsnett. SFVT har i rapporteringsperioden økt antall tilsyn med næringsmiddelindustri med påslipp, og har planlagt lokal tilsynsaksjon for avløp i løpet av høsten 2024. SFØBOA planlegger flere kortere tilsyn, og har lært opp flere medarbeidere til å gå tilsyn. SFIN har prioritert tilsyn på anlegg som skal ha sekundærrensetrinn i denne perioden, men har gjennomført dialogmøter med de største anleggende, for å få fortgang i byggingen av nitrogenrensetrinn.

Rapporteringen viser at drøyt halvparten av kommunene har oversikt over *status og utslipp av sanitært avløpsvann* (tiltak T4) som skal reguleres iht. forurensningsforskriften Kap. 12 om avløp fra bolighus, hytter og virksomheter med utslipp mindre enn 50 person-ekvivalenter (pe) (55 %). Når det gjelder antall tilsyn, er dette om lag på samme nivå som i fjor (se figur 1).

Det er nærmere 1 170 kap. 12 anlegg som har blitt tilknyttet det kommunale avløpsnettet i 2023-2024, noe som er en økning fra forrige rapporteringsperiode. Endringen kan også relateres til økningen i antall kommuner som har deltatt i rapporteringen. Kommunene gav færre utslippstillatelser etter kap. 12 i årets rapporteringsperiode (1440), sammenlignet med forrige rapporteringsperiode (1740).

Figur 1. Antall tilsyn med kapittel 12 anlegg i 2022/23 og 2023/24.

Utslipp som skal reguleres iht. forurensningsforskriften kap. 13 om avløp fra mellomstore anlegg, har kommunen bedre oversikt over (86 %), men samtidig sier nesten 70 % at de ikke har ført tilsyn med disse anleggene. Det er nærmere 140 000 kap. 12 anlegg og 2 170 kap. 13 anlegg i nedbørsfeltet til Oslofjorden¹⁰.

3.1.2.4 Båtseptik (tiltak T5 og T6)

Forskrift om forbud mot utslipp av kloakk fra fritidsbåter i Oslofjorden ble fastsatt av Sjøfartsdirektoratet 31. mai 2024 med ikrafttredelse fra 1. juli 2024 (tiltak T6). Sjøfartsdirektoratet og Miljødirektoratet har informert om forbudet og beliggenheten av tømmestasjoner. Miljødirektoratet har ansvar for oppdatering av kart over tømmestasjoner.

¹⁰ Tallene gjelder de kommunene som har rapportert i 2024. Det reelle tallet er noe høyere.

Det er kommunene og havneansvarlig som skal sørge for tilstrekkelig tilbud av tømmestasjoner for båtseptik, og *statsforvalterne på begge sider av fjorden har oppfordret sine kommuner til å iverksette etablering av tømmestasjoner* (tiltak T5). Det er nærmere 50 tømmestasjoner for båtseptik rundt fjorden i dag, men det er kun Færder kommune som har etablert 1 ny tømmestasjon for båtseptik i rapporteringsperioden. Nærmere 39 % av kommunene mener at de har etablert tilstrekkelig med tømmestasjoner i svært stor eller stor grad.

3.1.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 1

Økt søkelys på behovet for nitrogenrensing innenfor Oslofjordens nedbørsfelt de siste årene, medfører at arbeidet er i god prosess. Stadig flere kommuner tar en aktiv rolle i dette arbeidet, og andelen kommuner som har rapportert innen dette innsatsområdet har økt. Den økte bemanningen hos Miljødirektoratet, og berørte statsforvaltere, har også bidratt til fortgang i arbeidet, og det er forventning om at innsatsen fortsetter (tiltak T1).

Dersom statsforvalternes og kommunenes planer for kravstilling og oppgradering av avløpsanlegg til nitrogenfjerning overholdes, mener Miljødirektoratet at de største avløpsanleggene kan ha nitrogenfjerning på plass innen 2030. Forsinkelser kan imidlertid oppstå som følge av manglende tilgang på konsulenter og entreprenører.

Det er behov for bedre og mer omfattende rensing av kommunalt avløpsvann (tiltak T1, T2, T4 og T7). Likevel ser vi at ønsket om vekst i form av boligbygging og etablering av næringsvirksomhet, kan øke mengden kommunalt avløpsvann, og med det tilførselene av organisk materiale og næringssalter til Oslofjorden noen år før nitrogenfjerning er på plass. Særlig bekymringsfullt er det om kommuner som ikke etterkommer eksisterende rensekra, ikke klarer å begrense veksten til etter at nye renseanlegg med nitrogenfjerning har kommet på plass.

Kommunale beslutnings- og planprosesser er tidkrevende, og kan forsinke arbeidet med å få på plass nitrogenrensing så raskt som ønskelig. Det er forståelig at kommunen bruker tid på store og langvarige investeringer, med tilhørende planarbeid. Det er likevel et usikkerhetsmoment at lav beslutningsdyktighet kan føre til unødige forsinkelser. Derfor er det viktig at statsforvalterne stiller klare og konkrete krav til kommunene, samt sikrer etterlevelse av dette.

Det er positivt at det i statsbudsjettet i 2024 er avsatt 52 millioner kroner i tilskuddsmidler for å bidra til fortgang i arbeidet med nitrogenrensing, og at 52 kommuner og interkommunale selskaper får nytte av tilskuddsmidlene som er tildelt 35 prosjekter.

Når det gjelder tiltak T4 om *utslipp fra avløpsanlegg i spredt bebyggelse*, der kommunene selv er forurensningsmyndighet, går det frem at kun om lag halvparten av kommunene faktisk har oversikt over status og utslipp av sanitært avløpsvann i hht. forurensningsforskriften kap. 12 om avløp i mindre tettbebyggelser. Dette er bekymringsfullt, og ikke i tråd med planens intensjon.

Urenset avløpsvann som går i overløp, og via lekkasjer på ledningsnett utgjør en betydelig kilde til utslipp av kommunalt avløpsvann ut i vassdrag og til fjorden. Dette ble veldig tydelig i 2023 i etterkant av uværet «Hans», og representerer en stor samfunnsutfordring i et klima preget av hyppigere og mer intense nedbørsperioder. I den sammenhengen er det

bekymringsfullt at *kommunenes arbeid med fornying og separering av ledningsnett* (tiltak T2) går sakte, og dette er heller ikke i samsvar med planens intensjon. I årets rapportering går det for eksempel frem at kun 45 av 107 kommuner i nedbørfeltet til Oslofjorden har konkrete krav, eller andre forpliktelser, til å redusere mengden overvann og annet fremmedvann til avløpsnettet. Videre viser tall fra SSB at gjennomsnittlig fornyingsgrad for perioden 2020-2022 for hele landet var på kun 0,66 %, mens den burde vært i størrelsesorden 1,5 % for å ta igjen noe av etterslepet.

Det er positivt at en *nasjonal forskrift om forbud mot tømning av båtseptik har trådt i kraft* (tiltak T6). For at den skal få ønsket effekt er det viktig at antallet tømmestasjoner økes (tiltak T5).

3.2 Innsatsområde 2 – Redusere arealavrenning fra jordbruket

Flere av tiltakene i innsatsområde 2 handler om å redusere avrenning fra jordbruksarealer, og skal bidra til at jordpartikler og næringsstoffer blir værende på land, og ikke havner ut i vannet. Arealer som pløyes har større avrenning av jordpartikler og næringsstoffer enn arealer som ikke blir jordarbeidet, eller hvor jordarbeidingen utsettes til våren. For stor avrenning er skadelig for plante- og dyrelivet både i vassdragene og i Oslofjorden. Både overflateavrenning, og avrenning gjennom grøfter fra jordbruksarealer, kan føre til negative konsekvenser som nedslamming, redusert lystilgang og utslipp av for mye næringsstoffer. Dette fører igjen til oppblomstring av alger og hurtigvoksende vekster. Det naturlige økosystemet blir dermed utkonkurrert, og erstattet av uønskede arter.

En annen kilde til partikkeltransport ut i fjorden er erosjon av bekkekanter. Vassdrag med brede kantsoner bestående av flersjiktet vegetasjon av trær og busker, har mindre innhold av partikler enn de som har kantsoner med gress og ettårige vekster. Slike robuste vegetasjonssoner gir også bedre livsvilkår for det biologiske mangfoldet både i vannet og på land. Innsatsområdet har derfor også flere tiltak knyttet til ivaretagelse og beskyttelse av kantvegetasjonen langs vassdrag.

3.2.1 Generelt om rapportering

Innsatsområde 2 omfatter 8 tiltak, og 5 kunnskapsinnhentingspunkter. Det er rapportert på alle tiltakene i dette innsatsområdet.

3.2.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak

3.2.2.1 Miljøkrav i regionale forskrifter etter jordlova (tiltak T8)

Tiltak for å redusere avrenning fra dyrka mark er blant de viktigste innen jordbrukssektoren. Gjennom de nasjonale føringene fra 2019, har statsforvalterne fått klare føringer om at det forventes at det *innføres regionale miljøkrav som forplikter bøndene til å gjøre miljøtiltak der ordinære tiltak ikke er tilstrekkelig* (tiltak T8). Det er fremdeles bare SFØBOA som har innført slike krav. I rapporteringsperioden er kravene utvidet til også å omfatte arealer i Buskerud og på Hadeland, og totalt 1,8 millioner dekar jordbruksareal i disse fylkene har regionale krav.

Regionale miljøkrav i fylkene Innlandet, Vestfold og Telemark har vært på høring sommeren/høsten 2024, og begge statsforvalterne (SFIN og SFVT) planlegger å innføre krav fra våren 2025.

3.2.2.2 Regionalt miljøprogram (RMP) og spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL)

Statsforvalterne rapporterer at både RMP og SMIL forvaltes slik at de bidrar til redusert avrenning til Oslofjorden (tiltak T9). Det kommer frem at andelen av kornarealet som har fått tilskudd gjennom RMP til ikke å jordarbeide om høsten har økt, med 8 %, 22 % og 12 % for henholdsvis Innlandet, Oslo og Viken, og Vestfold og Telemark i løpet av siste rapporteringsperiode (se figur 2). Det er grunn til å tro at de aller fleste som gjennomfører tiltaket søker om RMP tilskudd, og at tallene reflekterer reell gjennomføring av tiltaket. I alle fylkene har det vært en tydelig økning, spesielt fylkene som har regionale miljøkrav peker seg ut ved at 72 % av åpenåkerarealene ikke blir jordarbeidet om høsten.

Figur 2: Andel kornareal som har fått tilskudd for ikke å jordarbeide om høsten¹¹

I jordbruksavtalen for 2024 ble det øremerket 170 millioner kroner til Oslofjordarbeidet over RMP. Dette er en økning på 20 millioner kroner fra året før. Midlene ble brukt til å øke tilskuddssatsene til tiltak mot avrenning, og som tilskudd til arealer som det ikke er søkt om tilskudd til tidligere.

SMIL-potten ble økt med 30 millioner som et resultat av jordbruksforhandlingene, og 17 millioner av økningen ble fordelt til Oslofjordfylkene. En relativ stor andel av SMIL-potten, har gått til tiltak mot avrenning til vann/vassdrag i både Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus (77 %), og Vestfold og Telemark (65 %). Samlet sett er dette en nedgang fra fjorårets rapportering, hvor Oslo og Viken fylkene rapporterte 90 %, mens Vestfold og Telemark lå på samme nivå. Statsforvalteren i Innlandet rapporterer at det ikke er tilstrekkelig oversikt over hvordan kommunene bruker SMIL-midlene til å kunne rapportere på dette punktet.

3.2.2.3 Revidere forskrift om gjødselvarer (tiltak T10)

Landbruks- og matdepartementet rapporterer at *forslag til nytt gjødselregelverk* ble sendt på høring 20. mars 2024 (tiltak T10). I høringsnotatet er det signalisert at forskriftene etter planen skal tre i kraft fra årsskiftet 2024/25. Kravet om spredeareal skal ifølge forslaget erstattes av grense for fosformengde, med egne overgangsregler.

¹¹ Rambøll spørreundersøkelse Oslofjorden 2023/24

3.2.2.4 Utvide det sårbare området for nitratdirektivet (tiltak T11)

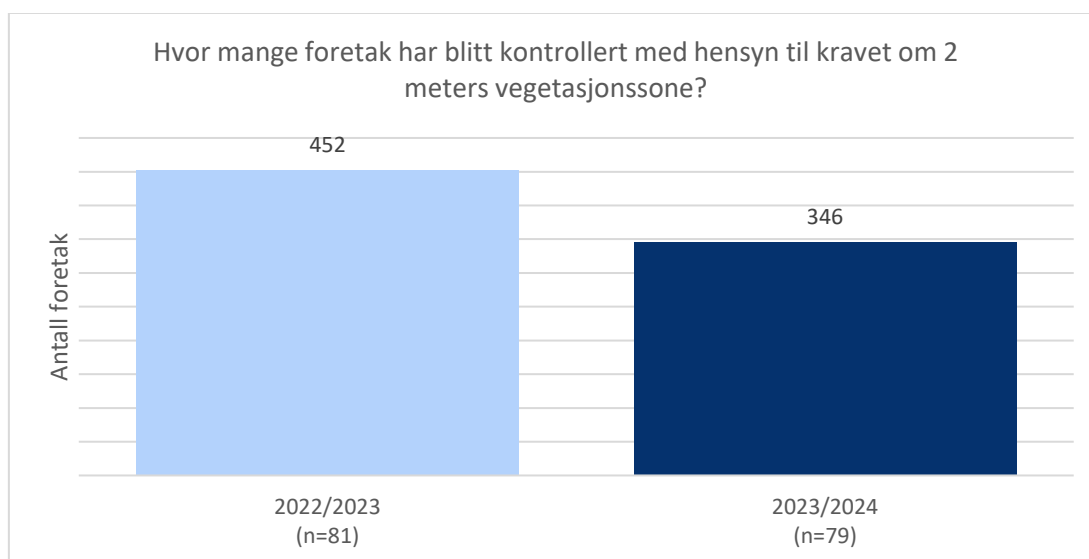
Miljødirektoratet informerer om at rapporten om konsekvensene av utvidelse av områder er ferdigstilt, men at en anbefaling til departementet basert på rapporten (tiltak T11) ikke er ferdigstilt. Kort oppsummert sier rapporten at hele Oslofjorden bør defineres som sårbart område, og at hele nedbørfeltet bør omfattes av nitratdirektivet.

3.2.2.5 Kantsoner langs vassdrag (tiltak T12, T13 og T14)

For tiltak T12 om *tilsyn og håndheving av kravet i vannressursloven § 11* om vegetasjonsbelte langs vassdrag, rapporterte Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) at de har gjennomført 9 tilsyn siden forrige rapportering da antallet var 4. NVE rapporterer også at de har fått 26 tips om brudd på kantsoneregelverket. Verken tilsynene eller tipsene har ført til at det er vedtatt reaksjoner mot brudd på § 11.

For tiltak T13 om *bedre restaurering og skjøtsel av kantsoner*, rapporterer Miljødirektoratet, som forrige gang, at søknader om tiltak til restaurering av kantsoner prioriteres ved tildeling av midler til vannmiljøtiltak. Eksempelvis pågår det treplanting langs vassdrag på begge sider av fjorden. Tiltak K6 som skulle gi *økt kunnskap om konsekvenser av klimaendringer for erosjon fra bekke- og elvekanter og egnede tiltak, herunder mer overvåking*, har ikke vært prioritert i perioden.

På tiltak T14 som omhandler *økt tilsyn med oppfølging av kravet om å ha vegetasjonssoner mellom vassdraget og dyrka mark*, har 93 av 118 kommuner svart. Dette er en økning på 10 kommuner siden forrige rapportering. Kommunene har ansvaret for å kontrollere at bøndene ikke jordarbeider nærmere vassdragene enn 2 meter. Av de 93 kommunene som svarte på tiltak T14 om *tilsyn og oppfølging av kantvegetasjon mellom jordbruksareal og vassdrag*, hadde 60 kommuner rutiner for tilsyn. De fleste tilsyn skjer i forbindelse med gjennomføring av ordinære kontroller av oppfølging av kravene i forskrift om produksjonstilskudd. Tilsynene er ikke spesielt rettet mot å avdekke brudd på 2-meters kravet. Totalt er det rapportert om 346 kontroller, og det ble funnet 6 brudd fordelt på 6 kommuner. To foretak fikk avkortet tilskudd som følge av avvik. Tallene viser at det er gjennomført 25 % færre kontroller enn i forrige rapporteringsperiode (se figur 3).

Figur 3: Oversikt over antall kontroller av krav om vegetasjonssone mot vassdrag. N = antall kommuner som har svart på spørsmålet.

3.2.2.6 GAP-prosjekt (tiltak K3) og Skogbruk og avrenning (tiltak K5)

Miljødirektoratet rapporterer at arbeidet med *tilførselsmodeller og fjordmodeller som skal kunne beregne nødvendig avlastningsnivå* («gapet») for ulike deler av Oslofjorden fra forskjellig delnedbørsfelt er i ferd med å ferdigstilles (tiltak K3). Den reviderte tilførselsmodellen Teotil 3 kan også benyttes for å finne avlastningsnivå for innsjøer og elvestrekninger som renner til Oslofjorden.

Landbruks- og matdepartementet (LMD) rapporterer at en utredning om avrenning fra skogarealer og identifisering av eventuelle effekter av skogsdrift på Oslofjorden (tiltak K5) var ferdig i mars 2024¹².

3.2.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 2

Det er gledelig at det er oppgang i arealer som ikke blir jordarbeidet om høsten, spesielt har SFØBOA fått god effekt av miljøkrav i kombinasjon med økte tilskuddssatser (tiltak T8 og T9). Det er positivt at tilsvarende forskrifter er under utarbeiding i Vestfold og Telemark, og i Innlandet, med plan om iverksettelse fra våren 2025 (tiltak T8).

En forutsetning for å få god oppslutning om de regionale miljøkravene i jordbruket er at tilskuddssatsene er tilstrekkelige til at de kompenserer for bøndernes tapte inntekter. Det er viktig at RMP potten styrkes tilsvarende, og at det gis ekstra penger til Oslofjordfylkene der det er innført krav (tiltak T9).

Forslag til nytt gjødselregelverk er sendt på høring (tiltak T10), og det er viktig at nytt regelverk iverksettes raskt, slik at avrenning til vassdragene blir redusert. Det er knyttet noe bekymring til om kravene som foreslås i forskriften er tilstrekkelige, tatt i betraktning den krevende eutrofisituasjonen i deler av nedbørfeltet til Oslofjorden.

Ut fra årets rapportering, ser arbeidet med kantsoner (tiltak T11, T12 og T14) ikke ut til å være prioritert verken i kommunene eller i NVE. Dette er uheldig fordi kantsonene bidrar til å hindre erosjon, tar opp næringsstoffer og bevarer det biologiske mangfoldet i og langs vassdragene, og oppfølgingen er ikke i samsvar med plan.

Tallene viser at det er gjennomført betydelig færre kontroller av overholdelse av kravet om å opprettholde 2 meters avstand mellom vassdrag og jordbruksareal enn i forrige rapporteringsperiode (25 % reduksjon). Dette er bekymringsfullt, og samsvarer ikke med planens intensjon. Her har mange kommuner en jobb å gjøre. Både med å øke antall kontroller, og å gå mer målrettet ut mot foretak som bryter regelverket. Det blir oppdaget få brudd, og bare 2 brudd fikk konsekvenser i form av avkortet tilskudd. Sekretariatet vurderer at det ikke er tilstrekkelig å bare kontrollere 2-meters kravet i forbindelse med kontroll av annet regelverk. Det er også viktig å trekke frem at mange kommuner kommenterer at 2 meters avstand mellom vassdrag og jordbruksareal er for lite, og at kravet til avstand bør økes. For å få mer fokus på dette, kan det for eksempel være hensiktsmessig med en egen tilsynsaksjon.

Verken tilsyn, eller tips om brudd på vannressurslovens § 11 om kantsoner langs vassdrag følges opp i tilstrekkelig grad (tiltak T12). Dette er også bekymringsfullt og ikke i tråd med

¹² [NIBIO_RAPPORT_2024_10_47.pdf](#)

regjeringens plan. Det er foreslått å flytte myndigheten for oppfølging fra NVE til Statsforvalteren, men det er uklart hva som er status for dette arbeidet.

Kunnskapsinnhenting om effekter av klimaendringer på bekke- og elvekanter (tiltak K6) er ikke fulgt opp i henhold til tiltaksplan for Oslofjorden.

3.3 Innsatsområde 3 – Redusere tilførsler av miljøgifter og marin forurensning

I Oslofjorden finnes det områder med høye konsentrasjoner av miljøgifter både i sjøbunnen, og i levende organismer. Mattilsynet har innført advarsler mot å omsette og spise særlig fet fisk og brunmat fra krabbe fra deler av fjordområdet. Selv om konsentrasjon av miljøgifter i fjorden viser en svakt nedadgående trend, er det fortsatt et betydelig behov å redusere tilførselene av disse forbindelsene. Dette skjer blant annet ved å skjerpe kravene til avløpsrensing, slamhåndtering og utslipp fra samferdselsprosjekter, samt å gjennomføre oppryddingstiltak i forurenset sjøbunn der det er påvist uakseptabel risiko for påvirkninger på næringskjeden. God avfallshåndtering på land, kartlegging og identifisering av de viktigste kildene til forurensning, er viktige tiltak for å redusere disse tilførselene. Opprydding av marin forurensning i og rundt Oslofjorden bør intensiveres, og det er særlig viktig å samle inn tapte fiskeredskaper.

Når avfall havner i fjorden, ender det som marint søppel. Plastavfall utgjør den største delen av søppelet, som etter hvert brytes ned til mikroplast. Nye funn viser at det er like mye mikroplast fra bildekk på havbunnen i indre Oslofjorden, som i jordprøver ved høyt trafikkerte veier, og det er særlig avrenning fra byområder som er hovedkildene¹³.

3.3.1 Generelt om rapportering

Innsatsområde 3 omfatter 5 tiltak og 3 kunnskapsinnhentningspunkter. Alle tiltakene er rapportert, med unntak av tiltak T20 som gjelder *å innføre miljøkrav tilsvarende de som er i verdensarvfjordene*.

Tiltak T17 hvor Miljødirektoratet skal *vurdere egen oppfølging av Frierfjorden* er avsluttet, og det er avklart at tiltaket skal følges opp gjennom arbeidet med vannforskriften.

Tiltak T18 og tiltak K10 om *å identifisere og kartlegge marin forurensning og mikroplast* er mer eller mindre identiske tiltak, og vil derfor omtales samlet i denne rapporten. Se også omtale av tiltak T47 om marin forurensning under innsatsområde 6.3 (Kap. 3.6.2.2).

3.3.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak

Det gjenstår noe mer arbeid før det foreligger en endelig *tiltaksplan for Mossesundet* (tiltak T16). Siden fjorårets rapportering har Kragerø kommune kommet i gang med å forbedre *kunnskapsgrunnlaget for å kunne vurdere tiltaksbehov i havneområdet rundt byen og i Kalstadkilen*.

Kunnskap om risiko for spredning av miljøgifter fra sjøbunn i Indre Oslofjorden (Bærumsbassenget/Holtekilen og Lysakerfjorden/Bestumkilen) er økt ved at risikovurdering er gjennomført (K9). Tilsvarende undersøkelser gjenstår i Iddefjorden i Halden kommune (tiltak K9).

¹³ Monitoring of microplastics in the Norwegian environment (MIKRONOR), NIVA M-2624 2023.

Senter mot marin forsøpling (Marfo) er omorganisert, og inngår nå som en del av Miljødirektoratet. Miljødirektoratet har vurdert ulike *tiltak for å redusere kilder til marin forsøpling* i og rundt Oslofjorden (tiltak T18 og K10), blant annet er forslag om endringer i produsentansvarsordningen oversendt Klima- og miljødepartementet. Ett av forslagene er gebyrendring jf. kapittel 18 i avfallsforskriften. Et annet er at ordningen skal omfatte fiskeutstyr som blir brukt både i sjø, elv og i ferskvann. Den skal også omfatte utstyr som benyttes i oppdrettsanlegg på land. Etter planen skal forskriftsendringene tre i kraft fra desember 2024.

I 2024 har 3,6 millioner av totalt 33,5 millioner kroner av tilskuddsmidlene til opprydding av marin forsøpling gått til prosjekter i Oslofjorden. Midlene har blitt tildelt Oslofjorden Friluftsråd, og Miljøstiftelsen Elv og Hav, som har koordinert ulike oppryddingsprosjekter i fjorden, og langs urbane elver med utløp til fjorden. Det er tildelt OSPAR-midler på 35 000 kroner til opprydding av strand i Ytre Hvaler. I tillegg har andre aktører, på eget initiativ, ryddet opp eierløse båtvrak og andre store gjenstander.

Når det gjelder tiltak T18 og K10 om å *kartlegge viktigste kilder til marin mikroplast*, er Miljødirektoratet og Statens vegvesen i gang med tiltak for å redusere spredningen, samtidig som Norge også arbeider for en internasjonal avtale mot plastforurensning.

Fra 1. oktober 2023 har havnene fått ansvar for å legge til rette for å samle inn og sortere avfall fra skip. Dette omfatter også kassert og tapt fiskeutstyr som fiskere får som bifangst. Videre stiller OSPAR tydeligere krav til rapportering av data knyttet til kilder til marin forsøpling fra 2023.

Når det gjelder tiltak T19 om *intensivering av arbeidet med å samle inn tapte fiskeredskaper*, går det frem i årets rapportering at det ikke er gjennomført organiserte oppryddingstokt for å samle inn tapte fiskeredskaper etter 2022. Det er heller ikke planlagt nye tokt i Oslofjord-området.

I løpet av inneværende rapporteringsperiode har Statens vegvesen (SVV), på oppdrag fra Samferdselsdepartementet, KLD og KDD med bistand fra Miljødirektoratet, utarbeidet første del av en *fagrapport om avrenning av nitrogen fra driving av tunnel og sprengning i dagsone* som kan påvirke miljøtilstanden i Oslofjorden (tiltak K8). Videre har SVV i 2023 gjennomført en kartlegging av avrenning fra veg og påvirkning på veinære innsjøer i Oslofjordplanens virkeområde.

I de samferdselsprosjektene som skal ha egen tillatelse etter forurensningsloven, skal tilførsler av forurensning fra anleggsområder være vurdert som en del av miljørisikovurderingen og regulert gjennom vilkår i tillatelse etter forurensningsloven fra statsforvalteren (tiltak K8). Vurderingen skal også inngå i en ytre miljøplan. Dette tiltaket kan også sees i sammenheng med tiltak T3 om rutiner for tømning av sandfang under innsatsområde 1.

3.3.3 Annet

Både Miljødirektoratet og Statsforvalteren i fylkene rundt Oslofjorden jobber kontinuerlig med å revidere tillatelser til virksomheter for å redusere utslipp til fjorden iht. planens intensjon om dette. Miljødirektoratet er myndighet for 65 virksomheter med utslipp til vann i nedbørsfeltet til Oslofjorden. 17 av disse er vurdert til å ha utslipp som kan bidra til

eutrofiering, og har etter pålegg fra Miljødirektoratet utredet mulige tiltak for utslippsreduksjon. Utredningene følges opp, og om lag halvparten av virksomhetene er i prosess med tiltak for utslippsreduksjon, eller har allerede gjennomført dette.

3.3.4 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 3

Årets rapportering viser at det ikke er gjennomført *organiserte oppryddingstokt for å samle inn tapte fiskeredskaper* siden 2022 (tiltak T19). Dette er ikke i samsvar med planen, hvor det tydelig fremgår at dette arbeidet skal intensiveres.

Når det gjelder *øvrige tiltak mot marin forøpling* (tiltak T18, T19, T20 og T47), så understreker sekretariatet at det er viktig å ha fokus på å fjerne båtvrak, både for å hindre at dette ender som mikroplast, men også for å redusere miljøgifter. For å forebygge tap av fiskeredskap er det viktig å sikre en streng regulering, bl.a. gjennom endringer av produsentansvarsordningen.

Det er viktig at kunnskap som innhentes om *anleggsvirksomhet og marin forøpling* (tiltak K8), følges opp med streng regulering og overvåking.

3.4 Innsatsområde 4 - Ivareta sårbare arter, naturtyper og kulturminner

Det er i dag en betydelig belastning på Oslofjordens økosystem. Noen arter og naturtyper blir lettere påvirket enn andre, og har i tillegg vært utsatt for høyt press over lang tid (eks. torskefisk). Av den grunn krever dette en særskilt oppfølging fra forvaltningens side, slik at verdifulle områder beskyttes, og sårbare bestander i og langs fjorden opprettholdes og bygges opp igjen.

I tillegg til menneskelig påvirkning, er fremmede arter, som for eksempel stillehavsøsters og mink, en viktig trussel. For å beskytte de sårbare artene og økosystemene, er tiltak for å hindre etablering og spredning av fremmede arter nødvendig.

3.4.1 Generelt om rapportering

Innsatsområde 4 omfatter 10 tiltak, og 3 kunnskapsinnhentingpunkter.

Det er rapportert på de fleste tiltakene, med unntak av tiltak T28 om *gjennomgang av ferdselsreguleringene i eksisterende sjøfuglreservater*. Det er imidlertid kommet ny info i etterkant av rapporteringen, og tiltaket vil derfor omtales under.

Fiskeridirektoratet har bare delvis besvart tiltak T22 om *å etablere fredningsområder for hummer i hver kommune* (tiltak T22), og tiltak om *oppsyn og kontroll i Oslofjorden* (tiltak T23). I etterkant av rapporteringen har sekretariatet imidlertid mottatt ytterligere info om hummerfredningsområdene, og tiltaket vil omtales under.

3.4.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak

I løpet av rapporteringsperioden 2023-24 har Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet utredet muligheten for ytterligere tiltak innen fiskeri i Oslofjorden på oppdrag fra NFD og KLD. Fiskeridirektoratets del av oppdraget skisserte tre alternative tiltakspakker: (1) Videreføring av tiltak fra 2019 (forbud mot å fiske torsk), 2) Økt selektivitet i fiskeriene for å minke bifangst av bl.a. torsk, og (3) Innføring av tre større områder på til sammen 994 km² hvor alt fiske stanses i en periode på 10 år i første omgang. I Fiskeridirektoratets

besvarelse, fremgår det at alternativ 3 er det som i høyest grad forventes å bidra til at bredere økosystemeffekter kan oppnås i fjorden, og samsvarer med tiltak T21 om *å vurdere nærmere regulering av trålingsaktiviteten* i Oslofjorden, siden trållaktivitet også vil stanse i disse områdene.

I Miljødirektoratets del av oppdraget, går det frem at direktoratet støtter stans av all fiske i avgrensede områder i Oslofjorden, i samsvar med Fiskeridirektoratets alternativ 3. Dette innebærer også innstramming av fiske etter anadrom fisk (blant annet sjøørret). Forslagene om ytterligere tiltak innen fiskeri i Oslofjorden vurderes nå av departementene.

Det er etablert til sammen 22 *hummerfredningsområder i kommunene* langs Oslofjorden fra Kragerø til Halden (tiltak T22), basert på opptelling utført oktober 2024, 8 av disse er etablert etter at Oslofjordplanen trådte i kraft i 2021. Siden forrige rapportering har det blitt etablert 4 fredningsområder i Larvik kommune, og ett i Bærum kommune. Følgende kommuner har ikke etablert fredningsområder: Bamble, Drammen, Halden, Lier, Nordre Follo, Råde, Sarpsborg og Ås.

Årets rapportering angående tiltak om *å fraråde etablering av kunstige sandstrender, og unngå inngrep i bløtbunnsområder i sjø i kommunal arealplanlegging* (tiltak T24) viser i hovedsak at 70 % av kommunene har kartfestet viktige bløtbunnsområder, og at disse dataene i stor/svært stor grad brukes i saksbehandlingen. Det er imidlertid ikke gjort endringer i kommunenes arealplaner for å forhindre inngrep i bløtbunnsområder, da om lag 76 % av kommunene svarer at dette allerede er sikret gjennom eksisterende planer. Videre oppgir om lag 70 % av kommunene at også *andre naturforekomster i sjø er sikret gjennom arealformål og/eller bestemmelser* (tiltak T25). Siden fjorårets rapportering har antall kommuner med en egen kommunedelplan for naturmangfold økt fra 50 % til 64 % i ØBOA og fra 0 % til 11 % i Vestfold og Telemark.

Nye regler for ferdsel i sjøfuglreservater vært på høring i løpet av inneværende rapporteringsperiode (tiltak T28). Forslaget innebærer en utvidelse på en måned i forkant/etterkant av eksisterende ferdselsregulering. Perioden med forbud mot ferdsel i sjøfuglreservater vil da vare fra 15. mars til 15. august. Miljødirektoratet er i ferd med å skrive tilrådning til KLD om endring av perioden med ferdselsforbud, og dette blir oversendt i løpet av oktober 2024, med mål om iverksettelse fra 2025.

I løpet av rapporteringsperioden er det også påbegynt en kartlegging av fremmede arter i aktuelle havner i Oslofjorden (tiltak K13). Overvåkingen skal etter planen foregå annethvert år. I løpet av 2024 blir havnene i Oslo, Drammen, Fredrikstad, Horten, Larvik og Kragerø kartlagt. Kartleggingen utføres ved hjelp av EU-midler som er øremerket overvåking av biodiversitet. Ytterligere kartlegging er ikke fullfinansiert.

Sjøfartsdirektoratet har i løpet av rapporteringsperioden sendt på høring et forslag om ny forskrift som skal hindre at fremmede arter kommer til Norge via begroing på skrog (tiltak T29).

3.4.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 4

I løpet av årets rapporteringsperiode har både Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet besvart oppdrag om ytterligere innstramming av fiskeriene i Oslofjorden. Tiltak T21 om *å vurdere nærmere regulering av trålingsaktivitet* er dermed i prosess, siden dette tiltaket inngår i Fiskeridirektoratets besvarelsen omtalt ovenfor. Det er imidlertid opp til

departementene å vurdere videre implementering av forslagene. Sekretariatet understreker viktigheten av akkurat dette tiltaket, slik at totalbelastningen på økosystemet i Oslofjorden blir redusert i samsvar med planens intensjon.

Det er i dag kun 8 kommuner som ikke har *etablert et hummerfredningsområder* i sin kommune (tiltak T22). Sekretariatet oppfordrer både Fiskeridirektoratet, og de gjenværende kommunene, til å fullføre tiltaket i tråd med regjeringens plan for Oslofjorden.

Det er positivt at forslag til *nye regler for ferdsel i sjøfuglreservater* (tiltak T28) er utarbeidet, og vil oversendt KLD for stadfestelse, og dette er i samsvar med planens intensjon.

I løpet av rapporteringsperioden har flere tiltak som gjelder *marine fremmede arter* blitt igangsatt både i form av økt kartlegging (tiltak K13), og i form av *nytt regelverk om kontroll og håndtering av skipsbegrøing* (tiltak T29).

Ut fra årets rapportering er det vanskelig å trekke noen konklusjoner om kommunenes praksis er bedret i henhold til regjeringens plan når det gjelder tiltak om å *sikre viktige naturforekomster i sjø i kommunal arealplanlegging* (tiltak T25), og å *unngå inngrep som går ut over marine bløtbunnsområder og andre marine naturtyper* (tiltak T24).

Det er positivt at antall kommuner med egen kommunedelplan for naturmangfold har økt sammenliknet med fjorårets rapportering, men her er det fortsatt en lang vei å gå, og av kystkommunene i Vestfold og Telemark er det bare 11 % som har en egen kommunedelplan for naturmangfold.

3.5 Innsatsområde 5 - Restaurering av naturverdier

Mange viktige naturområder i Oslofjorden har blitt ødelagt eller skadet på grunn av fysiske tiltak som for eksempel nedbygging i strandsonen og ut i vannet, eller indirekte ved at vannkvaliteten har blitt for dårlig. For å gjenopprette naturlige prosesser og funksjoner i økosystemet som er blitt forringet, må det gjennomføres omfattende restaureringstiltak. Tiltakene må være både aktive (fysiske) og passive (opphør av skadelige aktiviteter), og det er viktig å jobbe helhetlig.

I tillegg til at man reetablerer biologisk og genetisk mangfold kan restaurert natur bidra til å redusere effekten av klimakrisen ved å redusere skader ved ekstremvær (flomskader) og, styrke matvaresikkerhet (redusere tørke).

I Oslofjordplanen er det særlig restaurering av ålegras som trekkes fram som det mest aktuelle tiltaket. I tillegg blir det pekt på et stort potensial for å øke sjøørretbestandene, ved å legge til rette for mer gyting i vassdragene rundt fjorden.

3.5.1 Generelt om rapportering

Innsatsområde 5 består av 6 tiltak og 2 kunnskapsinnhentingpunkter. Det er rapportert på alle tiltakene, men flere av tiltakene er enda ikke påbegynt.

3.5.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak

Miljødirektoratet rapporterer at arbeidet med den *nasjonale handlingsplanen for restaurering av vassdrag og våtmark* skrider framover i regi av Restaureringsprosjektet (tiltak T31). Et forslag til plan er delvis ferdig, og skal sendes på høring høsten 2024. Målet er at

planen skal ferdigstilles innen 1. juni 2025. En slik plan vil være viktig i arbeidet med å bedre miljøtilstanden i Oslofjorden, ved at det blir en mer helhetlig restaurering av vassdrag som drenerer til Oslofjorden. En forutsetning for gjennomføring, er at det settes av tilstrekkelig beløp i budsjettene.

Når det gjelder tiltak om å *prioritere restaurering av naturverdier i vann ved tildeling av tilskuddsmidler* (tiltak T32) går det frem i rapporteringen fra Miljødirektoratet at omtrent 19 % av totalbudsjettet har blitt tildelt prosjekter lokalisert i Oslofjordens nedbørfelt. Dette er noe lavere enn i fjor (26 %). Restaureringstiltak i Oslofjorden har ikke fått særskilt prioritet fremfor andre gode prosjektsøknader i rapporteringsperioden. Den totale tilskuddsposten for året 2024 er omtrent den samme som i fjorårets rapportering.

Arbeidet med å gjennomføre *problemkartlegging i alle nåværende og tidligere gytebekker for sjørret* (tiltak T33) pågår, og en rapport fra kartleggingen er under utarbeidelse. Etter planen skal rapporten fra Miljødirektoratet ferdigstilles i løpet av høsten 2024.

Veileder og plan for restaureringstiltak av utvalgt marin natur med mål om mer restaurering i kommunene er ikke utarbeidet, men et innledende oppdrag om marin restaurering ble levert sommeren 2021 (tiltak T34). I løpet av 2024 vil Miljødirektoratet starte et arbeid knyttet til veiledning av kommuner om innføring av mer naturmangfold i havner. Miljødirektoratet har heller ikke gitt *råd til kommunene om hvordan plan- og bygningsloven kan brukes mer aktivt som verktøy for å sikre marine naturområder eller tiltak for å reetablere biologisk mangfold i sjøområder* (tiltak T35).

Enkelte kommuner (19 %) og fylkeskommunene (33 %) rapporterer at de har *kartlagt områder/strekninger med utfylling og andre inngrep i sjøen med potensiell negativ påvirkning på marint miljø* (tiltak K14). Horten og Hvaler kommuner har svart at de har en slik veistrekning hver. Lier, Vestby og Porsgrunn kommuner svarer at de også har vurdert mulige tiltak for å redusere slik negativ påvirkning.

Kystverket arbeider med kunnskapsinnhenting i tråd med tiltak K15, som omfatter *utredning av problemstillinger knyttet til vannutskifting i Indre Oslofjord gjennom Drøbaksundet*.

3.5.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 5

Miljødirektoratet rapporterer at arbeidet med *den nasjonale handlingsplanen for restaurering av vassdrag og våtmark* er i prosess, med mål om ferdigstilling 1. juni 2025 (tiltak T31). Aktiviteter som restaurering av sjørretbekker er med, men planen omfatter ikke restaurering i selve Oslofjorden.

Det er positivt at *restaureringsprosjekter i nedbørfeltet til Oslofjorden* har fått tilskudd. Tilskuddsordningen har søknader fra hele landet, og Oslofjordregionen prioriteres ikke særskilt (tiltak T32). Det er også positivt at rapport om *problemkartlegging av gytebekker* blir ferdigstilt i løpet av høsten 2024 i samsvar med planen (tiltak T33).

Veileder og plan for restaureringstiltak av utvalgt marin natur med mål om mer restaurering i kommunene er ikke utarbeidet i tråd med planen (tiltak T34).

3.6 Innsatsområde 6 Friluftsliv

Friluftsliv og rekreasjon er viktig for folkehelsen, og Oslofjorden og områdene rundt er svært viktige rekreasjonsområder for innbyggerne i regionen. SSB statistikk viser at ca. 70 % av strandsonen i Indre Oslofjord er utilgjengelig for allmennheten. En viktig del av arbeidet med Oslofjordplanen er derfor friluftsliv. Planen har 3 hovedfokusområder for å sikre og bedre mulighetene for rekreasjon og friluftsliv ved fjorden:

- Bedre allmennhetens tilgang til strandsonen (innsatsområde 6.1)
- Opprettholde og styrke attraktiviteten i friluftsområdet (innsatsområde 6.2)
- Bidra til at friluftsområder blir brukt av alle befolkningsgrupper (innsatsområde 6.3)

3.6.1 Innsatsområde 6.1 - Bedre allmenhetens tilgang i strandsonen

3.6.1.1 Generelt om rapportering

Innsatsområde 6.1 omfatter 6 tiltak, og 1 kunnskapsinnhentingpunkt. Det er rapportert på alle tiltakene.

3.6.1.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak

Det er opprettet en *tilskuddsordning som kommunene langs Oslofjorden kan søke på og få bistand til juridiske avklaringer* (tiltak T37) i arbeidet med å sikre allmennhetens tilgang til strandsonen. Tilskuddsordningen ble i 2024 doblet fra 3,2 mill. kr til 6,4 mill. kroner. 15 av de 26 kystkommunene har benyttet ordningen i konkrete saker¹⁴. Tilbakemeldingene på ordningen er at den har hatt god effekt, og at det er et ønske om videreføring (tiltak T37). Kystkommunene har også fått tilbud om kompetanseheving i form av egne kurs om juss i strandsonen. Så godt som alle kommunene har bestilt dett kurset.

Det er få søknader om *statlig medvirkning til sikring av nye friluftslivsområder* ved Oslofjorden (tiltak T38). Dette har blant annet sammenheng med størrelsen på den økonomiske rammen i den statlige sikringsordningen (tiltak T38). Ved årsskiftet 2023/2024 var fire sikringsprosjekter ved Oslofjorden i prosess, med tilsagn om sikringsmidler fra Miljødirektoratet. Høsten 2024 ble også statlig sikring gjennomført av en stor, tidligere forsvarseiendom på Djupeklov i Fredrikstad kommune.

Som i 2023 har Landbruksdirektoratet rapportert at det ikke er gitt *tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) for å gjøre kulturlandskapet langs Oslofjorden mer tilgjengelig til friluftslivsformål* (tiltak T39), mens det er en oppgang fra 0 % til 3 % av regionalt miljøtilskudd i jordbruket (RMP) til dette formålet.

På Tiltak T40, *Følge nasjonale forventninger om helhetlig planlegging av land- og sjøareal, blant annet for å sikre friluftsliv langs sjøen*, svarer kommunene jevnt over at nasjonale forventninger i større grad er ivaretatt i gjeldende kommuneplan enn i gjeldende reguleringsplaner. Videre rapporterer 38 % av kystkommunene at de har utarbeidet arealplaner med formål å sikre friluftsliv langs kysten siden forrige rapportering, mens 62 % har en strategi for å øke antall meter tilgjengelig strandsone.

¹⁴ I år: Nordre Follo, Sarpsborg, Sandefjord, Vestby, Horten og Moss

Kystsonenettverket for Oslofjorden (tiltak T41) er videreført med gode tilbakemeldinger også i denne rapporteringsperioden, og det er Buskerud fylkeskommune som koordinerer tiltaket ut 2024.

Tiltak K16, *Kartlegge dispensasjonspraksis i 100-metersbeltet langs sjøen i kommunene langs Oslofjorden*, følges opp av KLD ved at det pågår et større forskningsprosjekt i regi av Telemarksforskning om Oslofjorden (COASTREC). Prosjektet startet opp våren 2023, og skal avsluttes i 2027. Det er også innhentet kunnskap om dette temaet i rapport: *Bedre kunnskapsgrunnlag om kommunenes dispensasjonspraksis i strandsonen*, juni 2024 (se tiltak T60, innsatsområde 7).

3.6.1.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 6.1

Tilbakemeldingene på ordningen *med juridisk bistand til kommunene* (tiltak T37) tyder på at ordningen har hatt fungert godt, og er høyt verdsatt. Det er et klart ønske om videreføring. 15 av 26 kystkommuner har benyttet ordningen og fått innvilget juridisk bistand fra oppstart våren 2022 til juni 2024. Ordningen bidrar til at kommunene kommer videre i konkrete, utfordrende saker der allmennhetens tilgang til strandsonen kan bedres, og at kommunene får økt kompetanse om regelverket, dette gjelder både administrasjonen og kommunepolitikerne.

Under ordningen *med statlig sikring av friluftsområder* (tiltak T38), var det ved årsskiftet 2023/2024 kun 4 pågående sikringssaker ved Oslofjorden. Budsjettmidlene er relativt lave, og skal dekke hele landet. Som oftest vil det i sikringsprosjektene også kreves delfinansiering fra kommunene selv.

Tiltak T40, *Følge nasjonale forventninger om helhetlig planlegging av land- og sjøareal, blant annet for å sikre friluftsliv langs sjøen*. Her svarer kommunene jevnt over at nasjonale forventninger i større grad er ivaretatt i gjeldende kommuneplan enn i gjeldende reguleringsplaner. Det er derfor en bekymring at nasjonale forventninger ikke følges opp i alle planprosessene i kommunene.

Det er positivt at så mye som 38 % av kystkommunene har utarbeidet arealplaner med formål å sikre friluftsliv langs kysten siden forrige rapportering. I tillegg har 62 % en strategi for å øke antall meter tilgjengelig strandsone.

Kystsonenettverket for Oslofjorden (tiltak T41) er et vellykket tiltak som bidrar til kompetanseheving, nettverksbygging og erfaringsutveksling. Nettverket teller et par hundre medlemmer som jobber med strandsoneforvaltning i kommunene, fylkeskommunene og hos statsforvalterne. Det er svært gode tilbakemeldinger på de faglige aktivitetene i nettverket, både webinarne, de fysiske samlingene og kursene. Arbeidet er også viktig for å kalibrere strandsoneforvaltningen rundt Oslofjorden, både når det gjelder forståelse og praktisering av regelverket. Det er et klart ønske om videreføring av tiltaket.

3.6.2 Innsatsområde 6.2 - Styrke attraktiviteten til viktige for friluftsområder.

3.6.2.1 Generelt om rapportering

Innenfor dette innsatsområdet er det i alt 12 tiltak og 1 kunnskapsinnhentingpunkt.

Det er rapportert på alle tiltakene, unntatt tiltak T50 om å *følge opp Nasjonal handlingsplan mot fritidsbåtulykker 2019-2023* der Sjøfartsdirektoratet er ansvarlig.

3.6.2.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak

Minst 12 av de 26 kystkommuner har utarbeidet plan for friluftslivets ferdselsårer per 31. desember 2023. Det er en oppgang fra forrige rapportering, og flere er i arbeid med å *planlegge, etablere og forlenge kyststier rundt Oslofjorden* (tiltak T43).

Tiltak T44 om å *stimulere kommunene til å prioritere tilrettelegging-, drift og vedlikehold av friluftsområder* skjer blant annet gjennom økonomiske støtteordninger administrert av Miljødirektoratet. I løpet av årets rapporteringsperiode er det satt av 700 000 ekstra til dette tiltaket, i tillegg til de ordinære tilskuddsmidler som gis til og fordeles av aktuelle fylkeskommuner i regionen (Østfold, Oslo, Akershus, Buskerud, Vestfold og Telemark). Se også omtale av tiltak T55 *prioritere tettstedsnære friluftsområder i strandsonen ved fordeling av midler til tilrettelegging av statlig sikrede friluftsområder*, kap. 3.6.3.2 for ytterligere beskrivelse.

Når det gjelder tiltak T45 om å *vurdere en sentralt fastsatt fartsgrense for fritidsfartøy*, og tiltak T46 om å *vurdere behovet for en forskrift for å fastsette fartsgrenser for næringsfartøy*, rapporterer NFD at begge forskriftene er ferdigstilt, og iverksatt i norsk lov. Tiltakene kan dermed regnes som avsluttet.

For tiltak om å *videreføre innsats for å redusere marin forsøpling* (tiltak T47) er det gitt et tilskudd på om lag 2 mill. kroner til 8 enheter i Skjærgårdstjenesten i løpet av dette rapporteringsåret. Dette er på nivå med fjorårets rapportering. Vi viser også til omtale av liknende tiltak om marin forsøpling (tiltak T8 og K10) under innsatsområde 3 (Kap. 3.3.2).

Når det gjelder tiltak T48, T50 og T51 om *friluftsliv som inkluderer kulturminner*, svarer Riksantikvaren at alle 26 kystkommunene har, eller er i ferd med å utarbeide kulturmiljøplan. Alle fylkeskommunene har rapportert på tiltak T49 om *tilrettelegging av lokaliteter for dykking og kulturstier under vann* i årets rapportering. Samtlige rapportere at det hverken er utført tiltak for å prioritere dette, eller gitt tilskudd til arbeidet.

Nærings- og fiskeridepartementet har gitt Kystverket i oppdrag å komme med en vurdering av å *utrede sammenhengen mellom hastighet og bølgepåvirkning fra utenlandsferger og andre store skip i Oslofjorden, og vurdere relevante tiltak for å redusere negativ påvirkning for blant annet kulturminner og friluftsliv* (tiltak K17). Utredningen skal etter planen ferdigstilles i løpet av våren 2025.

Mattilsynet rapporterer at de ikke har noen aktivitet knyttet til tiltak T53 om å *Bedre informasjonen om hvilke områder som har kostholdsråd i forhold til miljøgifter i Oslofjorden*.

3.6.2.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 6.2

Det kan trekkes frem som positivt at det er rapportert på 11 av 12 tiltak og at 100 % av kommunene *har kulturminneplaner som omfatter sjøarealer* (tiltak T48, T50 og T51). Det er også positivt at tiltakene om *fartsgrenser på sjøen* (tiltak T45 og T46) er ferdigstilt.

Sekretariatet mener det er uheldig at mattilsynet melder at de ikke har noen aktivitet knyttet til *informasjon om kostholdsråd i forhold til miljøgifter i Oslofjorden*. Dette er ikke i samsvar med regjeringens plan (tiltak T53).

3.6.3 Innsatsområde 6.3 - Bidra til at friluftsomr brukes av alle befolkningsgrupper

3.6.3.1 Generelt om rapporteringen

Innsatsområdet har kun 3 tiltak og 1 kunnskapsinnhentingpunkt. Det er rapportert på 3 av disse.

Tiltak T54 *Stimulere kommunene til å utvikle gode løsninger for gange, sykkel og kollektiv til friluftsområder*, mangler rapportering.

3.6.3.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak

På tiltak T55, *Prioritere tettstednære friluftsområder i strandsonen ved fordeling av midler til tilrettelegging av statlig sikrede friluftsområder*, har Miljødirektoratet rapportert at 44 % av midlene gikk til områder i strandsonen langs Oslofjorden. Dette er en økning fra 25 % i fjorårets rapportering. Se også omtale av tiltak T44 under kap. 3.6.2.2.

Tiltak T56, *Informere befolkningen om allemannsretten, herunder rettigheter og plikter ved friluftsliv i strandsonen*, har ikke vært prioritert i rapporteringsperioden.

Prosjektet som svarer på tiltak K18, *Kartlegge friluftslivsbruken av områder på og ved Oslofjorden, herunder hva som fremmer og hemmer bruken av områdene blant ulike grupper i befolkningen, og konflikter mellom ulike brukergruppene på og ved fjorden* er avsluttet. Det ble 7. mai 2024 levert en hovedrapport fra Transportøkonomisk institutt (TØI) og to delrapporter fra Københavns universitet og en fra Norges idrettshøgskole (NIH)¹⁵.

3.6.3.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 6.3

I 2024 gikk 44 % av midlene til tilrettelegging i statlig sikrede friluftslivsområder i oslofjordfylkene til områder i strandsonen. Dette er en økning fra 25 % i fjorårets rapportering.

Prosjektet som har *kartlagt friluftslivsbruken på og ved fjorden* (tiltak K18), har gitt ny og viktig informasjon som kan brukes i arbeidet med å bidra til at friluftsområder blir brukt av alle befolkningsgrupper.

Informasjon til befolkningen om allemannsretten med spesifikt fokus på strandsonen (tiltak T56) har ikke vært prioritert i rapporteringsperioden.

3.7 Innsatsområde 7 - Tverrgående tiltak

Det er et sterkt press på arealene i strandsonen langs Oslofjorden, og den samlede belastningen er høy. Over tid har utbygging og andre tiltak redusert allmennhetens tilgang til strandsonen gjennom en bit-for-bit-nedbygging av arealene. Utbyggingen og andre tiltak i strandsonen har også betydelige konsekvenser for miljøforholdene i Oslofjorden, se mer om dette i innsatsområde 4 om sårbare arter og naturtyper.

For å få en mer samordnet og helhetlig forvaltning av arealene i strandsonen, er det i den helhetlige tiltaksplanen under innsatsområder 7, vedtatt flere tiltak som på lengre sikt vil kunne sikre bedre samordningen av kommunenes planlegging i strandsonen.

¹⁵ [Friluftslivbruk av Oslofjorden og strandsonen : Kartlegging av bruk, tilgjengelighet og konflikter - miljødirektoratet.no](https://www.miljodirektoratet.no/tema/friluftsliv/friluftslivbruk-av-oslofjorden-og-strandsonen-kartlegging-av-bruk-tilgjengelighet-og-konflikter)

3.7.1 Generelt om rapportering

Innsatsområde 7 består av 7 tiltak og 1 kunnskapsinnhentingpunkt. Det er rapportert på alle tiltakene.

3.7.2 Beskrivelse av spesielt viktige tiltak

Fylkeskommunene rundt Oslofjorden har vurdert spørsmålet om en *felles interregional plan for Oslofjorden* (tiltak T57), og anbefaler at det ikke utarbeides slik plan. De mener at en slik plan sannsynligvis ikke løser utfordringen med å stramme inn praksis for å redusere nedbyggingen av strandsonen, og sikre lik forvaltning av arealene. Det vil dermed heller ikke lenger være aktuelt å *utarbeide juridisk bindende planbestemmelser for å sikre en helhetlig forvaltning av arealene* (tiltak T58).

Ved siste rapporteringsår oppgir 91 % av kommunene at det fortsatt gis *dispensasjoner i 100-metersbeltet*, men rapporteringen gir ingen informasjon om innholdet i de dispensasjonene som gis (tiltak T59). Gjennomsnittlig antall dispensasjoner pr. kommune har gått ned fra 10 i fjor til 6 i år. 59 % av kystkommunene svarer at de har endret rutine for saksbehandling for å sikre en strengere praktisering av byggeforbudet i strandsonen, men 79 % av kommunene i tidligere Oslo-Viken og 65 % (Vestfold-Telemark) har ikke gjort endringer i kommunale planer.

Tiltak T60, *Gi statsforvalteren et oppdrag der det settes av ressurser til en tettere oppfølging av kommunenes dispensasjonspraksis i strandsonen for å ivareta nasjonale interesser og hindre ytterligere bit-for-bit nedbygging*, er fulgt opp ved at det ble laget en rapport¹⁶. Rapporten viser at kommunene innvilger dispensasjon i 40 % av sakene som Statsforvalteren fraråder, fordi tiltaket er i konflikt med viktige nasjonale og regionale interesser i strandsonen. I 34 % av sakene som Statsforvalteren fraråder, får de ikke orientering om utfallet av saken fra kommunen. Det er kommunene i Telemark og Akershus som i størst grad innvilger dispensasjon mot Statsforvalterens anbefaling, mens kommunene i Vestfold (74 % av sakene) er dårligst til å informere Statsforvalteren om utfallet av saken. Det er ikke avklart hvordan funnene i rapporten skal følges opp.

Tiltak T61 handler om å *gi ut en oppdatert veileder om ulovlighetsoppfølging etter plan- og bygningsloven, samt på annen måte gi økt veiledning til kommunene om tilsynsvirksomhet i arbeidet med oppfølging av ulovlige byggetiltak*. Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) viser til rundskriv om ulovlighetsoppfølging knyttet til tidligere plan- og bygningslov, og omtale i tidligere veileder om overtredelsesgebyr, men det har ikke blitt laget en ny veileder knyttet til dagens lov i samsvar med planen.

Besøkssenteret i Horten, med Inspiria i Sarpsborg som partner ble etablert i november 2022 (tiltak T62). Det er også etablert digital utstilling på en av de elektriske ferjene på sambandet Horten-Moss, og enda en ferje vil få utstilling i løpet av høsten 2024.

Tiltak K19 handler om å bidra til å *utvikle et brukervennlig arealregnskapsverktøy med tilgjengelig arealstatistikk for bruk i kommunene*. KDD rapporterer at de publiserte en veileder om arealregnskap til bruk i kommuneplanen i 2023. Det er uklart om veilederen er dekkende i henhold til intensjonen med tiltaket i planen.

¹⁶ <https://www.statsforvalteren.no/vestfold-og-telemark/plan-og-bygg/mange-dispensasjoner-i-strandsonen-langs-oslofjorden>

3.7.3 Sekretariatets kommentarer til oppfølging av innsatsområde 7

Sekretariatet tar til etterretning at fylkeskommunene ikke ser at det er formålstjenlig at det lages en *felles interregional plan med juridisk bindende planretningslinjer* (tiltak T57 og T58). Allikevel mener sekretariatet at dette er et virkemiddel som kunne gitt mer samordnet tilnærming for bruk og beskyttelse av strandsonen.

Det er svært stor forskjell kommunene imellom når det gjelder planpraksis, blant annet fastsetting av særskilte byggegrenser mot sjø, samt dispensasjonspraksis. Regjeringens planretningslinjer fra 2021 oppfordrer regionale myndigheter til å "utarbeide regionale planer for å sikre en helhetlig tilnærming til strandsonen» på tvers av kommunegrenser. Vi konstaterer at virkemiddelet i liten grad er tatt i bruk, dermed får vi heller ikke en mer samordnet tilnærming for bruk og beskyttelse av strandsonen iht. planens intensjon.

Selv om de aller fleste kommunene fortsatt gir dispensasjoner i strandsonen, er det positivt at gjennomsnittlig antall dispensasjoner (tiltak T59) har gått ned sammenlignet med fjorårets rapportering.

Dispensasjonsrapporten (tiltak T60), som statsforvalterne på begge sider av fjorden publiserte sommeren 2024, kommer med ganske foruroligende resultater. Spesielt at kommunene innvilger dispensasjon i 40 % av sakene som Statsforvalteren fraråder. Det går også frem at Statsforvalteren i liten grad får orientering om utfallet av sakene fra kommunen. Dette gjør det vanskelig for Statsforvalteren å ivareta sin rolle med å sikre at viktige nasjonale og regionale interesser ikke blir tilsidesatt av kommunenes enkeltvedtak etter plan- og bygningsloven. Det er viktig at resultatene i rapporten følges opp i samsvar med regjeringens plan.

Det er foreløpig ikke utgitt en oppdatert *veileder om ulovlighetsoppfølging* slik det er skissert i tiltak T61. KDD rapporterer at de fortsatt arbeider med veilederen.

Når det gjelder å *styrke arbeidet med veiledning og informasjon om Oslofjorden* (tiltak T62), så ser vi at det jobbes målrettet og bra fra besøkssenteret i Horten med informasjonsarbeid, dette er i samsvar med planens intensjon. Stor oppmerksomhet om Oslofjorden i media og sosiale kanaler bidrar til økt informasjon og engasjement omkring arbeidet med å bedre tilstanden i Oslofjorden.

Oslofjordrådet ble etablert i startfasen av arbeidet (tiltak T 63). I denne rapporteringsperioden har det vært avholdt to møter. Ett i Oslo med overlevering av fjorårets rapportering, og ett i Horten med fokus på bygging i strandsonen.

4. Oppsummering og konklusjon

4.1 Redusere tilførsler av næringsstoffer og partikler til fjorden

Økt søkelys på behovet for nitrogenrensing av avløpsvann innenfor Oslofjordens nedbørsfelt har ført til at arbeidet nå er i god prosess. Stadig flere kommuner tar en aktiv rolle i dette arbeidet, og andelen kommuner som har rapportert innenfor dette innsatsområdet har økt. For å stimulere arbeidet med nitrogenfjerning fra avløpsrenseanlegg i kommunene, satte regjeringen av 52 millioner kroner i statsbudsjettet i 2024. Tilskuddet skulle blant annet brukes til kompetansebygging, planlegging, pilotanlegg og utredning av mulige løsninger. Det ble gitt tilskudd til i alt 35 prosjekter. I tillegg har

bemanningen i Miljødirektoratet og hos statsforvalteren økt som følge av økte midler til arbeidet. Det er derfor riktig å si at arbeidet er forsterket i henhold til regjeringens plan.

Dersom statsforvalternes og kommunenes planer for hhv. kravstilling og oppgradering av avløpsanlegg til nitrogenfjerning overholdes, mener Miljødirektoratet at de største avløpsanleggene kan ha nitrogenfjerning på plass innen 2030. Det er noe usikkerhet knyttet til dette gjennomføringstidspunktet, og det vil i stor grad avhenge av kommunenes beslutningsdyktighet, og tilstrekkelig tilgang på konsulenter og entreprenører.

Det er også slik at bare i løpet av de siste seks årene har befolkningen i kystkommunene økt med ca. 200 000 innbyggere. Økningen skjer også i kommuner som ikke klarer å etterleve dagens renskrav. Dette kan føre til at nitrogentilførslene fra avløpssektoren øker før nitrogenrensing er etablert, og understreker viktigheten av at det ikke blir forsinkelser i gjennomføringen av disse nøkkeltiltakene.

Det er også en stor samfunnsutfordring å etablere avløpssystemer som kan takle et klima preget av hyppigere og mer intense nedbørsperioder som fjorårets "Hans". I den forbindelse er det bekymringsfullt at *kommunenes arbeid med fornying og separering av ledningsnett* (tiltak T2) går sakte, og dette er heller ikke i samsvar med planens intensjon. I årets rapportering går det for eksempel frem at kun 45 av 107 kommuner i nedbørfeltet til Oslofjorden har konkrete krav, eller andre forpliktelser, til å redusere mengden overvann og annet fremmedvann til avløpsnettet. Videre viser tall fra SSB at gjennomsnittlig fornyingsgrad for perioden 2020-2022 for hele landet var på kun 0,66 %, mens den burde vært i størrelsesorden 1,5 % for å ta igjen noe av etterslepet.

Drøyt halvparten av kommunene har oversikt over status og utslipp av sanitært avløpsvann (tiltak T4) som skal reguleres iht. forurensningsforskriften Kap. 12 om avløp fra bolighus, hytter, turisthytter og lignende virksomheter med utslipp mindre enn 50 person-ekvivalenter (pe) (55 %). Dette er på samme nivå som i fjor og er derfor heller ikke forsterket i henhold til planens intensjon.

Forskrift om forbud mot utslipp av kloakk fra fritidsbåter i Oslofjorden ble fastsatt av Sjøfartsdirektoratet 31. mai 2024 med ikrafttredelse fra 1. juli 2024. Sjøfartsdirektoratet og Miljødirektoratet har informert om forbudet og beliggenheten av tømmeestasjoner. Miljødirektoratet har ansvar for oppdatering av kart som viser tømmeestasjoner.

Arbeidet med å etablere regionale miljøkrav i jordbruket (tiltak T8) er forsterket. Arbeidet med gjødselbruksforskriften og nitratdirektivet har også kommet lenger siden forrige rapportering (tiltak T10 og T11). For noen bønder kan de regionale miljøkravene føre til reduserte inntekter eller økte kostnader. Det er derfor en forutsetning for å få god oppslutning om miljøkravene i jordbruket at tilskuddene for å gjennomføre miljøtiltak er så høye at de kompenserer for dette. Det er urimelig store forskjeller i RMP vannmiljø-tilskuddene til bøndene i de tre fylkene i Oslofjordens nedbørsfelt. Det bør derfor vurderes om Oslofjordpotten i RMP bør styrkes, og fordeles mellom fylkene slik at tilskuddssatsene er tilnærmet like i hele Oslofjordregionen (tiltak T9). Avtalepartene i fjorårets jordbruksforhandlinger ble i denne sammenheng enige om at det til jordbruksoppgjøret 2025 skal legges fram en vurdering av prinsipper og utfordringer ved å gi RMP-tilskudd til dekning av kostnader som følger av lovpålagte tiltak.

Dessverre ser en ikke tilsvarende forsterkning når det gjelder arbeidet med å ta vare på kantsonene langs vassdrag (tiltak T12, T13 og T14), til tross for kantsoners viktige funksjon. Dette samsvarer heller ikke med planens intensjon for tiltakene. Kantsoner reduserer erosjon, bidrar til opptak av næringsstoffer, og bevarer det biologiske mangfoldet i og langs vassdragene. NVE rapporterer at arbeidet med å følge opp brudd på vannressurslovens § 11 ikke prioriteres. I tillegg har arbeidet med å overføre denne myndigheten til Statsforvalteren stoppet opp. Kommunene har redusert antall kontroller av etterlevelse av kravet om 2 meters avstand mellom vassdrag og dyrka mark, og det jobbes ikke målrettet for å avdekke brudd. Det er også en klar tilbakemelding fra kommunene at 2-meters avstand til vassdrag er for lite, og at den påbudte avstanden burde vært større. Sekretariatet støtter kommunenes vurdering av dette.

4.2 Redusere tilførsler av miljøgifter og marin forsøpling

Når det gjelder marin forsøpling (tiltak T18), kan en i år se en forsterkning av arbeidet i form av forslag om endringer i produsentansvarsordningen som skal sikre en streng regulering og bruk av fiskeredskaper for å forebygge tap av disse. Endringene skal etter planen tre i kraft fra desember 2024. Det er også viktig å ha fokus på å fjerne båtvrak, både for å hindre at dette ender som mikroplast, men også for å redusere utslippet av miljøgifter.

Det er ikke gjennomført en intensivering av organiserte oppryddingstokt i henhold til tiltak T19, for å samle inn tapte fiskeredskaper siden 2022. Arbeidet med dette tiltaket kan derfor ikke sies å være forsterket, og er heller ikke i samsvar med planen.

Utredninger om forurensning fra anleggsvirksomhet viser at denne kan være betydelig (tiltak K8). Det er derfor viktig at anleggsvirksomhet følges opp med streng regulering og overvåking i henhold til planens ambisjon om å redusere forurensende utslipp.

4.3 Ivareta arter og naturtyper

I løpet av årets rapporteringsperiode har både Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet besvart oppdrag om ytterligere innstramming av fiskeriene i Oslofjorden. Tiltak T21 om å *vurdere nærmere regulering av trålingsaktivitet* er dermed i prosess. Det er imidlertid opp til departementene å vurdere videre implementering av forslagene. Hvorvidt tiltaket kan sies å være forsterket i henhold til regjeringens plan eller ikke, avhenger av hvilket av forslagene det blir bestemt at man skal gå videre med.

Det skal i henhold til tiltaksplanen *etableres minst ett hummerfredningsområde i hver kommune* (tiltak T22) innen 2026. Fiskeridirektoratet rapporterer i år at det er realistisk å nå dette målet. Det i dag 8 kystkommuner som ikke har etablert hummerfredningsområder. Sekretariatet etterlyser en mer aktiv pådriverrolle fra Fiskeridirektoratet i dette arbeidet.

Det er positivt at *forslag til nye regler for ferdsel i sjøfuglreservater* tiltak T28 er utredet og vil bli overlevert departementet i løpet av høsten 2024. Hvis reglene vedtas, har en oppnådd en forsterkning i henhold til planen, på dette punktet.

I løpet av rapporteringsperioden har flere tiltak som gjelder marine fremmede arter blitt igangsatt både i form av økt kartlegging (tiltak K13) og i form av nytt regelverk om kontroll og håndtering av skipsbegroing (tiltak T29). Det er derfor grunnlag for å si at arbeidet med å hindre spredning av fremmede arter fra skip er forsterket.

Årene fram mot 2030 er utpekt som FNs tiår for restaurering av økosystemer. Norge har forpliktet seg til å følge opp dette, under mål 2 i Naturavtalen, om å iverksette minst 30 % effektiv restaurering. En forutsetning for å nå målet er en langt høyere innsats på fysisk restaurering. Det er lite som tyder på at det har skjedd noen forsterkning av arbeidet med tiltak på dette innsatsområdet siden forrige rapportering.

Miljødirektoratet rapporterer at søknader om *tilskudd til restaureringsprosjekter i nedslagsfeltet til Oslofjorden* ikke har fått prioritet framfor andre gode prosjektsøknader (tiltak T32).

Det er positivt at arbeidet med å gjennomføre problemkartlegging i alle nåværende og tidligere gytebekker for sjøørret (tiltak T33) er gjennomført, og rapporten er under utarbeidelse.

Miljødirektoratet rapporterer at arbeidet med den *nasjonale handlingsplanen for restaurering av vassdrag og våtmark* er i prosess, og skal ferdigstilles innen 1. juni 2025 (tiltak T31). Veileder for restaureringstiltak av utvalgt natur (tiltak T 35) er ikke utarbeidet.

4.4 Friluftsliv og arealplan

Innenfor innsatsområdet 6.1 *Bedre allmennhetens tilgang til strandsonen*, har det skjedd en forsterkning siden tiltaksplanen for Oslofjorden ble iverksatt. Tilbakemeldingene på ordningen med juridisk bistand til kommunene (tiltak T37) tyder på at ordningen har fungert godt, og er høyt verdsatt. Ordningen bidrar til kompetanseheving, og gir samtidig konkrete resultater ved at allmennhetens tilgang i strandsonen bedres i mange saker der kommunene søker bistand.

Det er få søknader om statlig medvirkning til sikring av nye friluftslivsområder ved Oslofjorden (tiltak T38). Dette har blant annet sammenheng med kommunenes kapasitet, og med størrelsen på den økonomiske rammen i den statlige sikringsordningen. Ved årsskiftet 2023/2024 er det fire pågående sikringsprosjekter ved Oslofjorden for å tilrettelegge arealene for allmennheten, og ivareta betydelige friluftslivsverdier.

Tiltak T40, *Følge nasjonale forventninger om helhetlig planlegging av land- og sjøareal, blant annet for å sikre friluftsliv langs sjøen*. Her svarer kommunene jevnt over at nasjonale forventninger i større grad er ivaretatt i gjeldende kommuneplan enn i gjeldende reguleringsplaner. Det er derfor bekymringsfullt at nasjonale forventninger ikke følges opp gjennom alle planprosessene i kommunene.

Det er en klar forsterkning av arbeidet at så mye som 38 % av kystkommunene har utarbeidet arealplaner med formål å sikre friluftsliv langs kysten siden forrige rapportering. I tillegg har 62 % en strategi for å øke antall meter tilgjengelig strandsone.

Kystsonenettverket (tiltak T41) har gjort at oslofjordkommunene i enda større grad får økt sin kompetanse i strandsoneforvaltningen, og søker erfaringer og råd hos hverandre.

Det er lite som tyder på at tiltakene innenfor innsatsområde 6.2 *Opprettholde og styrke attraktiviteten til områder som er viktige for friluftsliv*, er forsterket i rapporteringsperioden. Det kan trekkes frem som positivt at det er rapportert på 11 av 12 tiltak og at 100 % av

kommunene har kulturminneplaner som omfatter sjøarealer. Tiltakene om *fartsgrenser på sjøen* er ferdigstilt (tiltak T45 og T46).

Sekretariatet mener det er uheldig at mattilsynet melder at de ikke har prioritert arbeidet med informasjon om kostholdsråd om miljøgifter i Oslofjorden (tiltak T53). Tiltaket er ikke forsterket i henhold til regjeringens plan.

Det er en forsterkning av arbeidet med innsatsområde 6.3 *Bidra til at friluftsområdene blir brukt av alle befolkningsgrupper*, at en større del av midlene til tilrettelegging i statlig sikrede friluftslivsområder har gått til områder i strandsonen (tiltak T55). Prosjektet som har *kartlagt friluftslivsbruken på og ved fjorden* (tiltak K18), har også gitt ny god informasjon til arbeidet med å bidra til at friluftsområder blir brukt av alle befolkningsgrupper. Informasjon til befolkningen om allemannsretten i strandsonen (tiltak T56) er ikke forsterket i rapporteringsperioden.

Sekretariatet tar til etterretning at fylkeskommunene ikke ser at det er formålstjenlig at det lages en felles regional plan med juridisk bindende planretningslinjer (tiltak T57 og T58). Det er forståelig at det kan være utfordrende å lage en felles regional plan for seks fylker rundt Oslofjorden. Allikevel mener sekretariatet at dette er et virkemiddel som kunne gitt mer samordnet tilnærming for bruk og beskyttelse av strandsonen. Det er svært stor forskjell mellom kommunene når det gjelder planpraksis, blant annet fastsetting av særskilte byggegrenser mot sjø, samt dispensasjonspraksis. Tiltakene kan ikke anses å være forsterket.

Av kystkommunene er det fortsatt 91% som gir dispensasjoner for saker i 100 metersbeltet i strandsonen. Selv om vi ikke kjenner innholdet i dispensasjonene er det positivt at gjennomsnittlig antall dispensasjoner (tiltak T59) har gått ned, fra 10 i fjor til 6 i år, men det er usikkert om dette er en trend. Det er fortsatt et stort "strek i laget", der noen kommuner ikke gir dispensasjoner i det hele tatt, mens kommunene med høyest antall ga 26 dispensasjoner (53 i fjor).

Dispensasjonsrapporten (tiltak T60), som statsforvalterne på begge sider av fjorden publiserte sommeren 2024, kommer med ganske foruroligende resultater. Spesielt bekymringsfullt er det at kommunene innvilger dispensasjon i 40 % av sakene som Statsforvalteren fraråder. Det går også frem at Statsforvalteren i liten grad får orientering om utfallet av sakene fra kommunen. Dette gjør det vanskelig for Statsforvalteren å ivareta sin rolle med å sikre at nasjonale og viktige regionale interesser ikke blir tilsidesatt av kommunenes enkeltvedtak etter plan- og bygningsloven. Tiltaket er ikke forsterket, og hvis en skal kunne oppnå forsterkning må tiltaket følges opp videre i henhold til regjeringens plan.

Det er ikke gitt ut en oppdatert veileder om ulovlighetsoppfølging slik det er skissert i tiltak T61. KDD rapporterer at de er "i prosess". Det er uklart hvor langt departementet har kommet i denne prosessen.

Når det gjelder å styrke arbeidet med veiledning og informasjon (tiltak T62) jobbes det bra og målrettet både fra besøkssenteret i Horten (etablert november 2022), og med informasjonsarbeid i andre sammenhenger, i tråd med planens intensjon.

Oslofjordrådet ble etablert i startfasen av arbeidet (tiltak T63). Sekretariatet mener organiseringen av Oslofjordarbeidet med tiltakskort, årlig spørreundersøkelse og årlig rapportering til Oslofjordrådet, og det at arbeidet ledes av KLD, er en viktig faktor i arbeidet med å samordne innsatsen med den helhetlige tiltaksplanen i regionen.

Innsatsområde 7 inneholder tiltak som spanner ganske vidt. På planområdet kan vi ikke se at det er forsterking av arbeidet, og kommunenes plan- og dispensasjonspraksis kan ikke sies å være i tråd med Oslofjordplanens intensjoner og beskrivelse av tiltak. Når det gjelder informasjon og samordning er arbeidet klart forsterket.

4.5 Konklusjon

Årets rapport er den tredje i rekken av rapporteringer til Oslofjordrådet. Det betyr at systemet begynner å bli kjent hos de som er ansvarlige for oppfølging av tiltakene. Den høye rapporteringsprosenten (81%) viser at oppslutningen om planen er god. Dette gir sekretariatet et godt grunnlag for å beskrive hvordan det går med gjennomføringen av tiltakene i planen, og levere rapport til Oslofjordrådet.

Rapporteringen viser at på noen områder har innføring av tiltaksplanen nå ført til økt innsats for å bedre miljøtilstanden i fjorden. Vi ser at arbeidet er mer samordnet enn tidligere, og at om lag halvparten av tiltakene som ble iverksatt for å supplere kunnskapsgrunnlaget nå er gjennomført.

Hvorvidt ambisjonen om å forsterke arbeidet med Oslofjorden er oppnådd er mer usikkert. På noen områder er arbeidet tydelig forsterket (se tabell i vedlegg 3). Det overordnede bildet er likevel at det er mye som gjenstår for at arbeidet med alle tiltakene er forsterket og gjennomført i tråd med planen.

På flere områder er arbeidet kommet godt i gang og er i prosess for å få gjennomført tiltak, men ting tar tid. Innenfor innsatsområde 1 om avløp, har det vært gjort en tydelig innsats for å komme i gang med arbeidet om å innføre nitrogenrensing ved de største renseanleggene. Stadig flere kommuner tar en aktiv rolle i dette arbeidet, og flere er i gang med utredninger. For å stimulere arbeidet med nitrogenfjerning fra avløpsrenseanlegg i kommunene, har staten bevilget 52 millioner kroner i statsbudsjettet i 2024 som kommunene kan søke på. I tillegg er bemanningen hos Miljødirektoratet og statsforvaltere økt, noe som har bidratt til fortgang i arbeidet.

Dersom statsforvalternes og kommunenes planer for hhv. kravstilling og oppgradering av avløpsanlegg til nitrogenfjerning overholdes, mener Miljødirektoratet at de største avløpsanleggene kan ha nitrogenfjerning på plass innen 2030.

Proessen med å få på plass forskrifter som begrenser avrenning fra jordbruksarealer har kommet langt, og hvis alt går etter planen, vil alle fylkene rundt Oslofjorden ha forskrifter på plass før høsten 2025.

På noen viktige områder er det startet en prosess, men utfallet av prosessen er åpent, og det vil være svært viktig for miljøtilstanden i Oslofjorden hvilket alternativ som blir valgt. Dette gjelder særlig tiltak T21 om å *Vurdere nærmere regulering av tråleaktiviteten på bakgrunn av ny kunnskap som rapporten Krafttak for Kysttorsk og Frisk Oslofjord*. Det er avgjørende for økosystemets funksjon at de store toppredatorene kommer tilbake i

samsvar med planens intensjon, og tiltakene som foreslås i alternativ 3 vil ha størst forventet effekt på økosystemet i Oslofjorden.

Det gjelder også tiltak *T60 gi statsforvalteren et oppdrag om en tettere oppfølging av kommunens dispensasjonspraksis i strandsonen, for å ivareta nasjonale interesser, og hindre ytterligere bit for bit nedbygging*. Det er nå utarbeidet en rapport som belyser utfordringene, og det er avgjørende at resultatene følges opp videre, i henhold til planens intensjon.

Der planen ikke har fungert så lang er på områdene; *Strengere praktisering av byggeforbud i strandsonen* (tiltak T59), og *håndheving av kravene om kantsoner langs vassdrag* (Tiltak T12, T13, T14). Når det gjelder arbeidet med spredt avløp (tiltak T4) ser vi heller ikke noen tydelig forsterking av arbeidet. På dette området er kommunene selv forurensningsmyndighet, og arbeidet kan finansieres gjennom saksbehandlingsgebyr, på den måten er det ikke er kostbart for kommunene å jobbe mer aktivt med dette.

Helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden er en god plan. Det er lagt mye arbeid i å utforme planen, og i å følge den opp. På viktige områder ser en nå forsterkning av arbeidet som på sikt vil føre til bedre miljøtilstand i Oslofjorden. Hovedkonklusjonen er allikevel at det er mye som gjenstår. I tabell 3 sammenlignes oppsummeringen av status for viktige nøkkeltiltak i rapporteringsperioden 2022/23 og 2023/24.

Tabell 3: Oppsummering av nøkkeltiltak med antatt tidligst gjennomføring, og effekt i Oslofjorden etter gjennomføring (evt. forsinket effekt)

Nøkkeltiltak	Antatt gjennomføring	Vurdering av effekt i Oslofjorden	Fremskritt 2022/23	Fremskritt 2023/24	Kommentar/flaskehalser
Etablere nye avløpsanlegg med nitrogenfjerning (T1, T7)	Fra 2026	Rask effekt	😞	😞 ↑	16 anlegg har fått pålegg om utredning. 3 kommuner er i gang med å bygge.
Redusere mengden overvann og overløp, oppgradere ledningsnett og intensivere arbeidet med spredt avløp (T2, T3, T4)	Før og etter 2026	Rask effekt	😞	😞	Kostnadskrevende
Iverksette miljøkrav i regionale forskrifter etter jordlova (T8)	Fra 2024	Relativt rask effekt	😞	😞	SFOS har forskrift, V/T og I på høring
Forvalte tilskuddsmidler slik at avrenning fra jordbruksarealer til vann reduseres (RMP og SMIL) (T9)	Fra 2022	Rask effekt	😊	😊	
Håndheve krav om vegetasjons-belte langs vassdrag, samt øke tilsyn med opprettholdelse av vegetasjonsbeltene (T12, T13, T14)	Fra 2024	Rask effekt	😞	😞	Politisk beslutning (flytte myndighet)
Revidere gjødselvereforskriften (T10)	Fra 2024	Forsinket effekt	😞	😞 ↑	På høring, krever politisk beslutning
Vurdere nærmere regulering av eksisterende trålingsaktivitet i Oslofjorden (T21)	Fra 2025	Forsinket effekt	😞	😞 ↑	Forslag fra direktorater, men krever politisk beslutning
Sikre viktige naturforekomster i sjø (T24, T25)	Fra 2024	Rask effekt	😞	😞	Politisk beslutning
Strengere praktisering av byggeforbud i strandsonen (T59)	Fra 2024	Rask effekt	😞	😞	Politisk beslutning
Etablere kystsonenettverk og juridisk bistand til kommunene (T37, T41)	Fra 2022	Rask effekt	😊	😊	

5. Andre kommentarer

Den "Helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden" viser regjeringens viktigste prioriteringer for Oslofjorden i første omgang fram mot 2026. Til informasjon vi det i løpet av neste år starte en prosess med en mindre revidering av planen.

Vedlegg 1: Oversikt over tiltak som er forsterket

Tabell 4: Viser områder og tiltak hvor arbeidet er forsterket som følge av «Oslofjordplanen»

Innsatsområde	Tiltak som er forsterket	Kommentar
1. Redusere utslipp fra kommunalt avløp og avløp i spredt bebyggelse	Tiltak T1 - Strengere håndheving av eksisterende krav i regelverket (Mdir)	Utarbeidet mer veiledning, og gjennomført flere møter med enkelte embeter. Styrket egen bemanning.
	Tiltak T6 - Nasjonal forskrift båtseptik (KLD)	Fastsatt mai 2024.
2. Redusere arealavrenning fra jordbruk	Tiltak T8 – Regionale miljøkrav i jordbruket (SF)	Vedtatt forskrift i SFØBA. SFVT og SFIN har hatt forskrifter på høring høsten 2024.
	Tiltak T9 – Forvaltning av RMP/SMIL (SF.)	170 mill. øremerket i RMP i 2024.
	Tiltak T10 – Revidert gjødselvareforskrift (LMD)	Forskrift har vært på høring.
	Tiltak T11 – Nitratdirektivet (Mdir)	Rapport om konsekvens av utvidelse er ferdigstilt, men anbefaling til departementet er ikke utarbeidet.
3. Redusere tilførsler av miljøgifter og marin forsøpling	Tiltak T18 – Opprydding marin forsøpling, kartlegge kilder, iverksette forebyggende tiltak mm. (Mdir)	Forslag om endring av produsent-ansvarsordningen, strengere regulering av fiskeredskap. Planlagt ikrafttredelse des. 2024.
4. Ivareta sårbare arter, utvalgte naturtyper og kulturminner	Tiltak T22 – Etablere minst ett fredningsområde for hummer i hver kommune (Fdir)	8 kommuner har ikke dette per i dag, men Fdir mener det er realistisk å nå målet innen 2026.
	Tiltak T28 – Gjennomgå ferdselsreguleringene i sjøfugl-reservater (Mdir)	Forslag til nye regler vil bli overlevert Kld. høsten 2024.
	Tiltak T29 – Utrede hvordan IMOs frivillige retningslinjer kan implementeres i norsk regelverk (KLD)	Nytt regelverk om kontroll og håndtering av skipsbegroing er vedtatt i 2024.
	Tiltak K13 – Vurdere ny kartlegging av fremmede marine arter (Mdir)	Utført 2024.
6.1. Bedre allmennhetens tilgang til strandsonen	Tiltak T37 – Etablering av ordning om juridisk bistand (KLD)	Tilskuddsordning etablert i 2022, og 15 kommuner har frem til nå søkt om midler.
	Tiltak T38 – Videreføre ordning; Statlig sikring av friluftsområder i strandsonen (KLD)	4 pågående sikringssaker, lavt budsjett for hele landet.
	Tiltak T41 - Etablere et kystsonenettverk (KLD, kommuner)	Flere kommuner har fått en møtearena.

	Tiltak K16 – Kartlegge dispensasjonspraksis 100-metersbelte (KDD)	Rapport fra SFs praksis ferdigstilt juni 2024. Tiltaket følges opp av KLD ved at det pågår et større forskningsprosjekt i regi av Telemarksforskning om Oslofjorden. (COASTREC). Prosjektet startet opp våren 2023, og skal avsluttes i 2027.
6.3. Bidra til at friluftsområder blir brukt av alle befolkningsgrupper	Tiltak T55 – Prioritere tettsted-nære friluftsområder i strandsonen, fordeling av midler for tilrettelegging (Mdir)	En større del av midlene til tilrettelegging i statlig sikrede friluftslivsområder har gått til områder i strandsonen.
7. Tverrgående tiltak for en helhetlig forvaltning av Oslofjorden	Tiltak T62 – Styrke arbeidet med veiledning og info til brukere og kommunene, naturinfosenter (Mdir)	Nytt informasjonssenter i Horten er etablert, og digital utstilling på ferga mellom Horten og Moss ble etablert 2023.
	Tiltak T63 – Etablere et Oslofjordråd (KLD)	Har vært på plass siden 2021. Har en viktig funksjon i samordning av tiltakene i planen.

Vedlegg 2: Oversikt over tiltak som er ferdigstilt

Flere av de 63 tiltakene i Oslofjordplanen er løpende arbeid som ikke har en sluttdato. Likevel kan det være av interesse å vite hvilke tiltak som er ferdigstilt, særlig med tanke på en eventuell revidering av planen i 2025. Tabellen under lister opp hvilke av de 63 tiltakene som er ferdige. Vedlegg 3 gir en oversikt over status for arbeidet med de 19 kunnskaps-innhentingstiltakene (K-tiltakene).

Tabell 5: Viser oversikt over tiltak som er rapportert som ferdig.

Beskrivelse av tiltaket	Kommentar/behov for oppfølging
Tiltak T6 - Vurdere fastsetting av nasjonal forskrift om forbud mot utslipp av septik fra fritidsbåter med hjemmel i småbåtloven § 38 dersom lokale forskrifter ikke er tilstrekkelig utarbeides nasjonal forskrift.	Nasjonal forskrift om forbud mot utslipp av kloakk fra fritidsbåter er utarbeidet, og trådte i kraft 01.07.2024.
Tiltak T15 - Se nærmere på barrierer og muligheter for økt oppslutning i områder med vannmiljøutfordringer for oppfølging av miljømålene i vannforvaltningsplanene.	Det er utarbeidet en rapport.
Tiltak T17 - Vurdere som det skal utarbeides en egen oppfølgingsplan for Frierfjorden.	I 2022 ble det avklart at det ikke skal lages en egen plan. Frierfjorden skal følges opp gjennom arbeidet med vannforvaltningsplanene.
Tiltak T45 - Vurdere behovet for en forskrift om sentralt fastsatt fartsgrense for fritidsfartøy.	Ferdig, forskrift er utarbeidet.
Tiltak T46 - Vurdere om det er et behov for å fastsette fartsgrenser for næringsfartøy.	Ferdig, forskrift er utarbeidet.
Tiltak T57 Oslo, Viken og Vestfold og Telemark fylkeskommune bør ta stilling til om det skal utarbeides en interregional plan for Oslofjorden.	Det er avklart at det ikke skal utarbeides en interregional plan.
Tiltak T58 - I den regionale planen bør det vurderes behov for å fastsette juridisk bindende planbestemmelser for å sikre en helhetlig forvaltning av verdiene i Oslofjorden	Faller bort fordi det ikke skal utarbeides en interregional plan (jf. tiltak T57).
Tiltak T62 - Styrke arbeidet med veiledning og informasjon til brukere og kommunene gjennom et naturinformasjonssenter for Oslofjorden.	Informasjonssenteret er etablert i Horten, med en digital utstilling på fergen mellom Horten og Moss.
Tiltak T63 - Etablere et Oslofjordråd som skal følge opp den helhetlige forvaltningen av Oslofjorden. Rådet skal ledes av Klima- og miljøministeren og bestå av berørte ordførere og fylkesordførere.	Har vært etablert siden planen startet, og er en viktig del av arbeidet.

Vedlegg 3: Oversikt over status for arbeidet med kunnskapsinnhentingpunktene

Tabell 6: Viser oversikt over status for arbeidet med kunnskapsinnhentingpunktene.

Tiltak	Påbegynt	Ikke påbegynt	Ferdig	Kommentar
Tiltak K1 – Pålegg Kommuner/ Interkommunale selskaper overvåking av resipient, kap. 14 i forurensningsforskriften (SF)			x	
Tiltak K2 – Utrede behovet for reduksjon av nitrogen til ytre Oslofjorden (Mdir)			x	
Tiltak K3 – TEOTIL 3 tilførselsmodell og avlastningsnivå (Mdir)			x	
Tiltak K4 – Øke oppmerksomhet om god jordhelse og levende matjord (Ldir)	x			
Tiltak K5 – Styrke kunnskapsgrunnlaget om avrenning fra skogbruk (LMD)			x	
Tiltak K6 – Styrke kunnskapen om konsekven. av klimaendringer for erosjon fra bekke- og elvekanter (Ldir)	x			
Tiltak K7 – Utarbeide kart for risiko for erosjon i forsenkninger på jorden (Ldir)			x	
Tiltak K8 – Utrede renseløsninger for vann fra vei og andre samferdselsanlegg mm. (SVV)	x			K8 renseløsninger samferdsel – løpende arbeid.
Tiltak K9 – Styrke overvåking av miljøgifter, klassifisere kjemisk tilstand Indre Oslofjord (Mdir)	x			
Tiltak K10 – Identifisere de viktigste kildene til marin forurensning/mikroplast, samt tiltak (Mdir)	x			Slått sammen med T18.
Tiltak K11 – Kartlegge, registrere og overvåke fiskeriressursene, marine naturtyper, arter m.m. (Mdir/FK)		x		

Tiltak K12 – Vurder behov for ny kartlegging, samt utvikle klassifiseringssystem og kvalitetsmål for utvalgte miljøelementer (Mdir/FK)		x 12a	x 12b	K12a: Mdir vil få oppdrag om å se på evt. nye kvalitetselementer K12b: Fylkeskommunene rapporterer at det ikke er behov, og at de ikke har kapasitet til å gjennomføre sin del av tiltaket som omhandler kulturminner.
Tiltak K13 – Vurdere ny kartlegging av fremmede marine arter (Mdir)	x			
Tiltak K14 – Kartlegge aktuelle områder med utfylling/inngrep i sjøen med negativ påvirkning (K)	x			Flere ansvarlige, noen har påbegynt tiltaket.
Tiltak K15 – Utrede problemstillinger – vannutskiftning til Indre Oslofjord (Drøbaksundet) (NFD)	x			
Tiltak K16 – Kartlegge dispensasjonspraksis 100-metersbelte (KDD)			x	Rapport er ferdigstilt juni 2024.
Tiltak K17 – Utrede sammenheng mellom hastighet og bølge-påvirkning fra utenlandske fartøy m.m. og vurdere tiltak mot negativ påvirkning på kulturminner mm (NFD)	x			
Tiltak K18 – Kartlegge friluftslivsbruk av områder på/ved fjorden (Mdir)			x	
Tiltak K19 – Bidra til å utvikle arealregnskaps-verktøy (KDD)			x	

Vedlegg 4: Rambøll rapporten

Tlf.: 73 58 05 00
post@miljodir.no
www.miljodirektoratet.no
Postboks 5672 Sluppen,
7485 Trondheim

Besøksadresse Trondheim:
Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Besøksadresse Oslo:
Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Miljødirektoratet er et statlig forvaltningsorgan
underlagt Klima- og miljødepartementet.

Vi jobber for et rent og rikt miljø. Hoved-
oppgavene våre er å redusere klimagass-
utslipp, forvalte norsk natur og hindre
forurensning.